

**İSTANBUL KENT MEYDANLARININ PEYZAJ MİMARLIĞI İLKELERİ
AÇISINDAN İRDELENMESİ: SULTANAHMET, BEYAZIT, TAKSİM, BEŞİKTAŞ,
ORTAKÖY MEYDANI ÖRNEĞİ**

Gülbin BAĞBAŞI

**Bartın Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**Bartın
Eylül 2010**

KABUL:

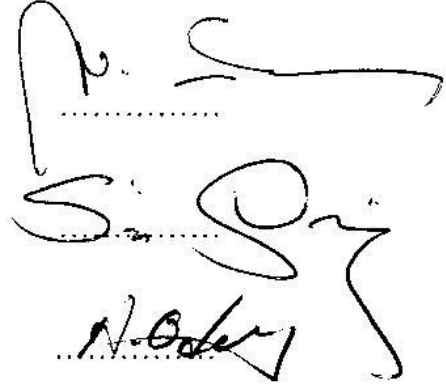
Gülbin BAĞBAŞI tarafından hazırlanan "İSTANBUL KENT MEYDANLARININ PEYZAJ MİMARLIĞI İLKELERİ AÇISINDAN İRDELENMESİ: SULTANAHMET, BEYAZIT, TAKSİM, BEŞİKTAŞ, ORTAKÖY MEYDANI ÖRNEĞİ" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında Peyzaj Yüksek Mimarlığı tezi olarak kabul edilmiştir.

21.09.2010

Başkan: Prof. Dr. Mehmet SABAZ (B Ü)

Üye: Prof. Dr. Sümer GÜLEZ (B Ü)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Aysel USLU (A Ü)

ONAY:

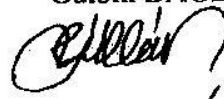
Yukarıdaki imzaların, adı geçen Öğretim Üyelerine ait olduğunu onaylarım.

20/10/2010

Doç. Dr. Ali Naci TANKUT
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

"Bu tezdaki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim."

Gülbin BAĞBAŞI

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**İSTANBUL KENT MEYDANLARININ PEYZAJ MİMARLIĞI İLKELERİ
AÇISINDAN İRDELENMESİ: SULTANAHMET, BEYAZIT, TAKSİM, BEŞİKTAŞ,
ORTAKÖY MEYDANI ÖRNEĞİ**

Gülbin BAĞBAŞI

Bartın Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Sabaz

Eylül 2010, 89 sayfa

Eski Yunan Dönemi'nden günümüze kadar kentlerde ortak yaşamın geçtiği kentsel mekanlara ihtiyaç duyulmuş ve bu mekanlar toplumsal örf ve adetlere göre biçimlenmiş, yer aldıkları toplumun kültürünü, inançlarını ve yaşam değerlerini yansıtmıştır.

Meydan biçiminde ortaya çıkan ilk kentsel dış mekanlar, kentin kültürünü yansıtmakta olup, kent toplumunun doğal, kültürel ve sosyal özelliklerini sergiledikleri mekanlardır.

Bu araştırmada İstanbul'un önemli düğüm noktalarında bulunan; kayda değer bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun bir kullanım talebi olan beş meydan örneği seçilerek incelenmiştir. Tarihi dönemler boyunca İskelelerin, camilerin, medreselerin, üniversitelerin yanında gelişerek insanları çeşitli amaçlarla bir araya getiren bu meydanlar; Beyazıt, Beşiktaş, Sultanahmet, Taksim ve Ortaköy Meydanları'dır.

ÖZET (devam ediyor)

Bu çalışmada, kentlerin yapı taşları olan meydanlar ve meydan mekanını oluşturan temel öğeler incelenmiş ve örnek alan olarak seçilen meydanlarda bu öğeler analiz edilmiş ve öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İstanbul, Meydan, Peyzaj, Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş, Ortaköy.

Bilim Kodu: 502.11.01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

**TERMS OF LANDSCAPE ARCHITECTURE PRINCIPLES ISTANBUL URBAN
SQUARE EXAMINATION: SULTANAHMET, BEYAZIT, TAKSİM, BEŞİKTAŞ,
ORTAKÖY SQUARE CASE**

Gülbin BAĞBAŞI

Bartın University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet Sabaz

September 2010, 89 pages

Ancient Greek period to the present day life in urban areas exceeds urban public spaces needed and the location format based on the social customs and traditions, they are located in the culture of the society, reflected the beliefs and values of life.

The first challenge in the form of urban outdoor spaces of the city reflects the culture, urban society, the natural, cultural and social characteristics of the places they exhibited

History of the piers during the periods, mosques, madrasas, universities in developing people for various purposes in addition to bringing together the squares, Beyazit, Besiktas, Sultanahmet, Taksim and Ortakoy Square.

In this study, the squares are the building blocks of cities and the basic elements are examined and challenged by location chosen as an example of these elements have been analyzed and recommended in the squares.

ABSTRACT (continued)

Key Words: İstanbul, Square, Landscape, Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş, Ortaköy.

Science Code: 502.11.01

TEŞEKKÜR

“İstanbul Kent Meydanlarının Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi: Beyazıt, Sultanahmet, Ortaköy, Taksim, Beşiktaş Meydanı örneği isimli yüksek lisans tez çalışmamın her aşamasında ilgi ve önerileri ile beni yönlendiren ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr Mehmet SABAZ’a teşekkürlerimi sunarım. Aynı zamanda tez jürime katılıp katkılarını sunan Prof.Dr Sümer GÜLEZ ve Yrd.Doç.Dr Aysel Uslu hocalarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Tez ve saha çalışmam boyunca her zaman yanımda olan, ilgi ve yardımlarını, maddi manevi desteğini ve sabırlarını esirgemeyen sevgili aileme ve dostlarıma sonsuz teşekkürler sunarım.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	iii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	ivii
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 ÇALIŞMANIN AMACI ve KAPSAMI	1
1.1.1 Çalışmanın Amacı.....	1
1.1.2 Çalışmanın Kapsamı	2
BÖLÜM 2 KURAMSAL TEMELLER	3
2.1 KENTİN TANIMI	3
2.2 KENT MEYDANI TANIMI	5
2.3 MEYDANLARIN SINIFLANDIRILMASI	6
2.4 MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER.....	7
2.4.1 Sosyo-Psikolojik Ögeler	7
2.4.2 Fiziksel Ögeler	9
2.4.2.1 Sınırların Sürekliliği	9
2.4.2.2 Mekansal Kapalılık.....	10
2.4.2.3 Oran ve Ölçek	11
2.4.2.4 Yaya Dolaşımı.....	12
2.4.3 Estetik Ögeler	14
2.4.3.1 Yer Döşemeleri, Seviye Farklılıkları ve Alt Bölgeler	15

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
2.4.3.2 Bitkisel Elemanlar	18
2.4.3.3 Oturma Birimleri	19
2.4.3.4 Aydınlatma Elemanları.....	20
2.4.3.5 Sanatsal Objeler	21
2.4.3.6 Su Ögesi.....	22
2.4.3.7 Diğer Öğeler.....	23
BÖLÜM 3 MATERYAL VE YÖNTEM.....	26
3.1 MATERYAL.....	26
3.2 YÖNTEM.....	28
3.2.1 Literatür Taraması ve Veri Toplanması	28
3.2.2 Meydanlar İle İlgili Arazi Çalışması.....	28
3.2.3 Toplanan Veriler Doğrultusunda Değerlendirme Çizelgesinin Hazırlanması ve Önerilerin Sunulması	28
BÖLÜM 4 BULGULAR	30
4.1 İSTANBUL KENTİNİN ÖZELLİKLERİ	30
4.1.1 İstanbul'un Coğrafi Konumu ve Doğal Özellikleri	30
4.1.2 İstanbul'un Tarihsel Gelişimi	31
4.2 SULTANAHMET MEYDANI	35
4.2.1 Sultanahmet Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi	36
4.2.2 Meydan Mekanını Oluşturan Öğeler Açısından Sultanahmet Meydanının İncelenmesi.....	39
4.2.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Öğeler Açısından İncelenmesi	39
4.2.2.2 Meydanın Fiziksel Öğeler Açısından İncelenmesi.....	40
4.2.2.3 Meydanın Estetik Öğeler Açısından İncelenmesi	40
4.3 BEYAZIT MEYDANI.....	43
4.3.1 Beyazıt Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi	44
4.3.2 Meydan Mekanını Oluşturan Öğeler Açısından Beyazıt Meydanı'nın İncelenmesi.....	48
4.3.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Öğeler Açısından İncelenmesi	48

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
4.3.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi.....	49
4.3.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi	49
4.4 TAKSİM MEYDANI	52
4.4.1 Taksim Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi.....	53
4.4.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Taksim Meydanının İncelenmesi	55
4.4.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi	55
4.4.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi.....	56
4.4.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi	56
4.5 BEŞİKTAŞ MEYDANI.....	58
4.5.1 Beşiktaş Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi	59
4.5.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Beşiktaş Meydanının İncelenmesi	59
4.5.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi	59
4.5.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi.....	60
4.5.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi	60
4.6 ORTAKÖY MEYDANI	63
4.6.1 Ortaköy Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi.....	64
4.6.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Ortaköy Meydanının İncelenmesi	65
4.6.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi	65
4.6.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi.....	65
4.6.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi	65
BÖLÜM 5 SONUÇ VE ÖNERİLER.....	69
5.1 MEYDANLARIN DEĞERLENDİRME SONUÇLARI VE ÖNERİLER	69
5.1.1 Sultanahmet Meydanı.....	69
5.1.2 Beyazıt Meydanı	72
5.1.3 Taksim Meydanı	75
5.1.4 Beşiktaş Meydanı.....	79
5.1.5 Ortaköy Meydanı	83

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
KAYNAKLAR	85
BİBLİYOGRAFYA	87
ÖZGEÇMİŞ	89

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
2.1 Kevin Lynch'e göre kenti imgeleyen beş ana öge; sınırlar, bölgeler, yollar, düğüm noktaları ve nirengiler	4
2.2 Votiv Katedral Meydanı	10
2.3 Görüş Alanı	12
2.4 Piazza del Campidoglio plan görünüşü	16
2.5 Piazza del Campidoglio	16
3.1 Çalışma alanlarının konumu	26
3.2 Tez Çalışması Yöntemine Ait Akış Şeması	29
4.1 Sultanahmet Meydanı'ndan Görünümler	35
4.2 Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya arasındaki havuzlu park	36
4.3 Alman çeşmesi ve etrafındaki düzenlemeler	37
4.4 Sultanahmet Parkı ve etrafındaki farklı döşemeler	40
4.5 Sultanahmet Meydanında kullanılan çiçeklik	41
4.6 Sultanahmet Meydanında alan estetiğine uymayan çöp kutusu	42
4.7 Sultanahmet Meydanında kullanılan orta boylu ağaçlar ve çalıların tarihi binaların silüetine katkısı	42
4.8 Beyazıt Meydanı'ndan Görünümler	43
4.9 Beyazıt Meydanı Konumu	44
4.10 Simkeşhane önünde tauri forumu kalıntıları	45
4.11 Beyazıt Meydan zemininde granit taş ve pres tuğla kaplanmış alanlara bir örnek	49
4.12 Meydanda bulunan kent mobilyalarının bakımsızlığı	50
4.13 Meydanda bulunan su ögesi ve çay bahçesi	50
4.14 Meydanda bulunan yeşil alandan bir görünüm	51
4.15 Taksim Meydanı'ndan Görünümler	53
4.16 Taksim Maksemi	53
4.17 Atatürk Kültür Merkezi	54
4.18 Taksim Meydanı yaya ve taşıt trafiği	56
4.19 Beşiktaş Meydanı'ndan Görünümler	58

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
4.20 Beşiktaş Meydanı Demokrasi Anıtı önü sert zemin döşemeleri .	61
4.21 Beşiktaş Meydanı Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı .	62
4.22 Beşiktaş Meydanı Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi.	62
4.23 Ortaköy Meydanı'ndan Görünümler.	63
4.24 Ortaköy Meydanı yer döşemeleri.	66
4.25 Ortaköy Meydanı donatı elemanları.	66
4.26 Ortaköy Meydanı oturma birimleri.	67
4.27 Ortaköy Meydanı'ndaki çeşme.	67
4.28 Esmâ Sultan Yalısı önündeki yeşil doku	68
4.29 Esmâ Sultan Yalısı önündeki çocuk oyun alanı .	68
5.1 Sultanahmet Meydanı-Cankurtaran sahili arasındaki güzergah	70
5.2 Beyazıt Meydanı yaya sirkülasyon hareketleri	73
5.3 Beyazıt Meydanı kullanım planlaması	73
5.4 Taksim Meydanı çevresinin yayalaştırılması sonucu taşıt sirkülasyonu	76
5.5 Taksim Meydanı çevresinin kullanım planlaması	76
5.6 Taksim Meydanı Cumhuriyet Anıtını vurgulayıcı döşeme ve bitkilendirme tasarımı örneği .	77
5.7 Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı ve Meydanı.	80
5.8 Meydana uygulanabilecek bitkisel düzenleme örneği.	80
5.9 Cumhuriyet ve Demokrasi Anıtı Meydanı.	81
5.10 Cumhuriyet ve Demokrasi Anıtı Meydanı sert zeminine su ögesinin yarattığı hareket	81
5.11 Esmâ Sultan Yalısı önündeki çocuk oyun alanı yerine bitkilendirme önerisi.	83

TABLULAR DİZİNİ

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
5.1 Sultanahmet Meydanı Gözlemler ve Öneriler.....	71
5.2 Beyazıt Meydanı Gözlemler ve Öneriler	74
5.3 Taksim Meydanı Gözlemler ve Öneriler	78
5.4 Beşiktaş Meydanı Gözlemler ve Öneriler	82
5.5 Ortaköy Meydanı Gözlemler ve Öneriler	84

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

cm : santimetre

KISALTMALAR

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İBBPM : İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projeler Müdürlüğü

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Nüfusun gittikçe arttığı, hızlı, plansız ve denetimsiz bir şekilde gelişen kentlerimizde, özellikle de İstanbul'da, yeni yerleşim alanlarına ihtiyaç duyulmakta, buna bağlı olarak, kentsel mekanlara olan ihtiyaç ta artmaktadır.

En önemli kentsel mekanlardan biri olarak meydanlar, kentte yaşayanlar için toplanma, aktivite ve dağılma mekanları olmalarının yanısıra; sosyal, kültürel, dinsel, siyasal vb. gibi gereksinimlere de cevap verirler.

Yüzyılların alışkanlıkları ve görsel deneyim eksikliği nedeniyle, İstanbul'da meydan tasarımı gibi estetik ağırlıklı projeleri günümüze kadar olanaksız kılmıştır.

İstanbul'daki meydanların tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve yaşayan bir kent mekanı olarak, gelecekteki gelişiminin var olan tarihi ve kültürel potansiyelini olumlu yönde etkileyecek biçimde düzenlenerek kent insanlarının yararına sunulması gerekir. Bu nedenle İstanbul'da bulunan önemli bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun kullanım talebi olan beş meydan örnek olarak seçilerek Peyzaj Mimarlığı ilkeleri açısından incelenmiş, sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

1.1.1 Çalışmanın Amacı

Yüzyıllardır tarihe eşlik etmiş ve bunun eserlerini taşıyan İstanbul, kısa sürede artan nüfus ve buna paralel olarak oluşan çarpık yapılaşma, kent arazisi içinde insanın fiziksel ve zihinsel ihtiyaçları için ayrılan kentsel mekânların daha da küçülmesine hatta yok olmasına, barındırdığı tarihi özelliklerin kaybolmasına, neden olmaktadır. Çalışmanın amacı, meydanların farklı tanımlarının yapılması ve bu tanımlar üzerine sınıflandırılması, meydanı

oluşturan ögelerin belirlenmesi, İstanbul'un önemli noktalarında bulunan, tarihi, ticari, sosyal, kültürel ve dini özellikleri nedeniyle seçilmiştir.

Bu meydanların konumlanması, peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından değerlendirilerek kentlinin kullanabileceği işlevsel değerlerini devam ettirirken kent içinde canlı ve hareketli, insan odaklı, sosyal, toplumsal, estetik, rekreasyonel aktivitelerin yerine getirilebildiği alanlar ve mekânlar olması doğrultusunda öneriler yapılmıştır.

1.1.2 Çalışmanın Kapsamı

İstanbul Kent Meydanlarının Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi: Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş, Ortaköy Meydanı Örneği' adlı çalışma için belirlenen alanların bilgi tespiti yapılmış, fotoğraflama-haritalama gibi görsel teknikler kullanılmış ve çizelgeler hazırlanmıştır. Çizelgelerde araştırma alanı olan meydanları oluşturan ögelerin, peyzaj mimarlığı ilkeleri açısından değerlendirmeleri ve öneriler ortaya konmuştur.

- Meydanların her tür kullanıcı grubu tarafından ulaşılabilir olması,
- Meydanlarda fiziksel ve görsel bütünlüğün sağlanması,
- Meydanların sosyal açıdan gerekli olanaklarla donatılmış olması,
- Meydan içerisindeki yeşil dokunun bitkisel tasarım ilkelerine (Uyum ve zıtlık, tekrar, denge, sıra, ölçü oranı, birlik ve çeşitlilik) uygun olması,
- Meydandaki donatı elemanlarının (zemin döşemeleri, oturma birimleri, çocuk oyun alanları, çöp kutuları vb.) tarihi ve kent kimliğine uygun olması,
- Meydanların kent estetiğine etkisi

gibi ilkelerden değerlendirmelerde yararlanılmıştır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL TEMELLER

2.1 KENTİN TANIMI

Kent; toplumsal yaşamın başlıca kurgusu, görünen bir biçimi ve aynı zamanda uygarlığın en güçlü ifadesidir (Konuk 1991; Bilen'den 2004).

Konuk'a (1979) göre; kentsel sistemde mekan, yapıların oluşturduğu, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendiği bir bütün, ya da çevrenin yaşanan algılardan çok boyutlu bir görünümüdür. Öyleyse özde mekan, çevrenin bir parçası olarak yapıların oluşturduğu bir birim olarak insanların yaşadığı ya da algıladığı tüm eylemlerin geçtiği üç boyutlu alan olarak ve zamansal içeriği de taşıyan (4. boyut) birimler olarak gözlenebilir (Bilgin 1995; Bilen'den 2004).

Çokar'a (1994) göre; kentlerde toplu yaşam sonucu ortak ya da kişisel gereksinimlerin karşılandığı, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekanlara kentsel mekanlar denir. Kentsel mekanlar insanın yaşamı ile ilgili dört ana işlevin barınma, çalışma, eğlenme, dinlenme ve ulaşım eylemlerini gerçekleştirdiği mekanlar bütünüdür (Yaylalı 1998).

Kevin Lynch'e göre, kenti imgeleyen beş ana öge vardır. Bunlar; sınırlar, bölgeler, yollar, düğüm noktaları ve nirengilerdir (Şekil 2.1).

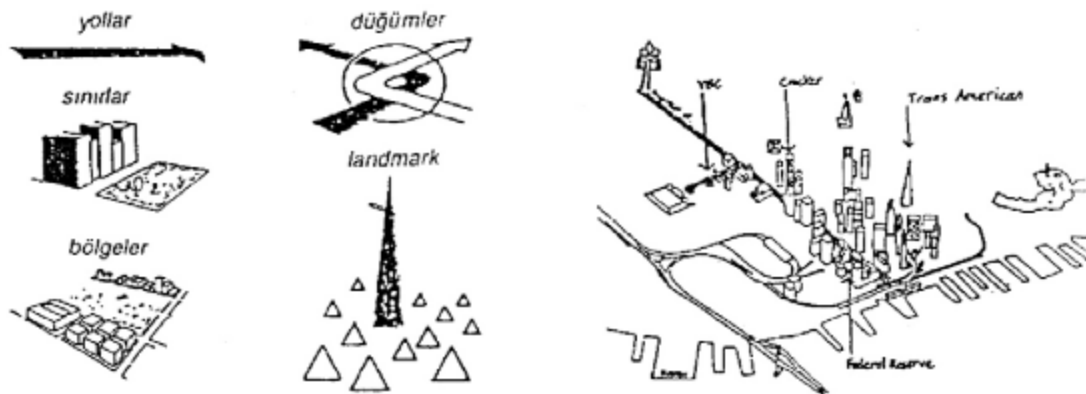
Sınırlar : İki bölge arasında bir "kenar" oluşturan, genellikle doğrusal gelişmiş elemanlara denir. Sınırlar, deniz, göl, akarsu, kıyı şeritleri, dağ sıraları, bitki örtüsü biçiminde doğal olabilecekleri gibi yol ya da kent duvarları gibi yapay da olabilen bu elemanlar, fiziksel olarak mekanı sınırlayıcı özelliğe sahiptirler.

Bölgeler : Kentte bireyleri odaklayıcı ve birleştirici işlevi olan, kentin orta veya büyük ölçekli parçalarıdır. Genellikle rekreasyonel veya ticari aktivitelerin gerçekleştiği yerlerdir.

Yollar : Kentteki işlevsel bölgeleri birbirine bağlayan ulaşım ağlarıdır. İki noktayı ya da mekanı birbirine bağlayan süreklilik ve yönlendiricilik özelliğine sahip doğrusal sirkülasyon elemanlarıdır. Patika, cadde, yürüme yolu, tramvay yolu, tren yolu gibi sirkülasyon elemanlarının tümü bu tanıma girer.

Düğüm Noktaları: Genellikle kavşaklar veya yolların bir noktada birleştiği yerler, düğüm noktalarıdır. Bu kesişmeler açık alanlar oluştursa da, yalnızca trafik işlevleri yüklediklerinden mekan özelliği taşımaz, yani meydan olarak adlandırılmazlar. Bunlar, sadece kent içi ulaşımın çözülmesi için düğüm noktalarıdır.

Nirengiler : Kent içinde yürüyen insanların, gözlemcilerin kenti algılamalarına yardım eden, özel ve tekil görünüm sergileyen elamanlardır. Çevrenin genel görünümünden kolayca ayırt edilebilen bu objeler, kentin hatırlanmasında rol oynayan, kentsel peyzaj bütününde taşıma özelliği gösteren, silüet içinde baskın olan öğelerdir (Tayşi'den 2006).

Şekil 2.1 Kevin Lynch'e göre kenti imgeleyen beş ana öğe; sınırlar, bölgeler, yollar, düğüm noktaları ve nirengiler (Lynch 1960; Tayşi'den 2006).

2.2 KENT MEYDANI TANIMI

Bütün kültürlerde uzun bir geçmişi olan meydanlar, insanların buluştuğu, bir araya geldiği kesişme noktalardır. Meydan, İngilizcede "*Square*", Fransızca "*Place*", Almancada "*Platz*", İtalyancada "*Piazza*" sözcükleriyle ifade edilir.

Meydanlar toplumun organik bir parçasıdır. İnsanlar bir araya gelmek, buluşmak, günlük problemlerini tartışmak, alışveriş yapmak için bütün kültürlerde meydanlara ihtiyaç duymuşlardır. Eski Yunan ve Roma'da meydanlar kentin kültürünü ve görkemini simgelemişlerdir. Kapalı, kaleiçi ortaçağ kentlerinin meydanları ise, daracık sokaklardan ulaşılan toplanma, buluşma alanları olarak bugün de bu özelliklerini ve güzelliklerini korurlar. Meydanlar, ortaçağ kentlerinin loş, dar, sıkışık sokaklarında yaşayan insanların, nefes alması için vazgeçilmez bir ihtiyaç olmuştur. Havuz, çeşme, kilise ve saraylara ait kuleleriyle kurulu bu çevrede noksan olan, yeşil ve doğaya ait renklerdir. Yeşile, doğanın renklerine olan özlem, çiçekler dolu saksılarla, ağaçlarla giderilmek istenilmiştir. Açıkça tanımlanabilen bir geometri olmayan bu meydanların en güzel örneklerini bugün İtalya'da, Fransa'da ve diğer Batı Avrupa kentlerinde bulmak mümkündür (Şahinler 1964; Gültekin'den 1996).

Bir kentte; kamu binalarının yerleşim yerleri, büyük tören yerleri, başlıca toplanma ve dağılma mekanları, binalar çevresinde yer alan tiyatro, sinema, restoran, kafe vb. gibi dinlenme ve eğlence mekanları, alışveriş ve pazar yerleri, ticaret merkezleri çevresindeki mekanlar ve trafik kavşaklarıyla ilişkili mekanlar mekan çeşitliliğini ortaya koyarlar. Kentlerde belli merkezler yani meydanlar vasıtasıyla, kent dokusunun bu farklı parçaları arasında bir bağlantı ve orantı kurmak mümkün olur (Moughtin 1992; Uçak'tan 2000).

Geleneksel şehirlerde meydan, çevresindeki binalarla, meydan kaplaması ile çevresindeki bitkilerle ve yeraltı şebekesi ile birbirine bağıntılıdır. Bu bağıntıların dışında meydanı kuran kitleler arasında da kitle düzeni ve konumlarla ilgili bağıntılar vardır. Bu da meydanın mimari ve estetik değerini tayin eder.

Kevin Lynch'e göre meydanlar, kentsel mekanlarda oluşturulmuş yoğun aktivite odaklarıdır. Tipik olarak meydanlar döşenmiş, yüksek yoğunlukta yapılar ve caddelerle çevrelenmişlerdir ve insan gruplarını etkileyecek ve buluşmaları kolaylaştıracak özellikler taşırlar (Marcus ve Francis 1998; Önder ve Aklanoğlu'ndan 2002).

Rönesans düşünürlerinden Camillo Sitte, meydanlar üzerine yaptığı araştırmasında; Ortaçağ ve Rönesans dönemlerinde, toplumsal yaşam için kasaba meydanının hayati öneminin ve fonksiyonel kullanımının bulunduğunu ve bununla bağlantılı olarak, meydan ve çevresinde yer alan kamusal binalar arasında bir uyumun var olduğunu ve ortak aktivitelerin, önemli kamu binaları çevresinde gerçekleştirildiğini belirterek aynı noktayı ele almıştır (Moughtin, 1992; Uçak'tan 2000).

Kent meydanlarında görsel her yaklaşım bir çekim ya da vurgu elamanıyla (bina, anıt, heykel, çeşme vb.) sağlanır ve bu elemanlara ulaşıncaya algı bir başka noktaya, mekana yönlendirilir (Gültekin 1996).

Mevcut geleneksel şehirlerde, bina ve insan yoğunluğunun arttığı bir mekan olan meydan, her biri ayrı ayrı fonksiyona sahip binaların toplanmasından doğan bir bütündür. Ancak bu bütün kullanma ve mülkiyet açısından birbirinden bağımsız elemanlar topluluğudur. Geleceğin büyük şehirlerindeki çeşitli ulaşım imkanları insanların, akımların toplanma ve dağılmasını sağlayan bir sistemin çözümüne zorlamıştır. Bu birleşme noktalarında yayalar, araçlar, alış-veriş, depolama, otopark gibi çeşitli ulaşım sistemleri ve fonksiyonlar yer alır ve organize edilir. Bu düzenin kurulabilmesi için ise meydanın, çevresindeki diğer fonksiyonel mekanlarla birlikte bir kompleks olarak çözümlenmesi gerekir (Bayhan, 1969; Gültekin'den 1996).

2.3 MEYDANLARIN SINIFLANDIRILMASI

Meydanları sınıflandırmada, fonksiyon ve form aynı derecede önem taşıyan iki kriterdir. Bir meydanın fonksiyonu, meydanın yaşaması ve görsel çekiciliği açısından önem taşır. Örneğin; Roma'daki Piazza di San Pietro, Roma'nın önemli bir kentsel mekanı olmasının yanısıra, Katolik dünyasının da merkezi olarak, Hıristiyanlığın kaynağını temsil eder (Moughtin 1992; Uçak'tan 2000).

Meydanların alabilecekleri formları sınıflandırmak için birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan en önemli ikisi; Paul Zucker ve Camillo Sitte tarafından ortaya konmuştur.

Zucker'e (1959) göre beş çeşit meydan formu vardır:

- Kapalı meydan: Alanı kendiliğinden içine alır
- Üstün (baskın) meydan: Alan ana binaya yönlendirilmiştir
- Grup oluşturan meydanlar: Uzamsal birimlerin birleşerek geniş bir kompozisyon oluşturması
- Amorf meydan: Alanlar sınırsızdır
- Nükleik meydan: Bir çekirdek etrafında oluşan meydan (Bilgihan 2006).

Karaman (1989), tarihi meydanları inceleyerek meydan tipolojilerini belirlemiştir;

- Niş Tipi; dış mekan oluşumunda genellikle kilise, saray gibi önemli bir binaya rahat bir görüş sağlayabilmek için, mekan ya da binanın mihrap formunda genişlemesi şeklindedir.
- Kare Tipi; kare biçimindeki meydanlardır. Vurgu alanı merkeze kayarak, bir ağaç grubu, bir heykel ya da bir anıtle odaklanmaktadır.
- Dikdörtgen Tipi; dikdörtgen şeklindeki meydanların iki ucunda çekim oluşmakta ve bu noktalara önemli binalar yerleştirilmektedir.
- L Tipi; İki dikdörtgen mekanın birleşmesinden oluşur.
- Yarım Daire Tipi; yarım daire biçimindeki bu meydan oluşumunda algı, güçlü bir şekilde dairenin merkezine çekilmektedir.

Üçgen Tipi; bu meydan tipi iki yolun kesişme noktasındaki oluşumdur (Gültekin 1996).

2.4 MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER

2.4.1 Sosyo-Psikolojik Ögeler

Kent içinde yer alan önemli akslar, kentsel aktivitelerin yoğunlaştığı alanlara doğru genişlemeler yaparak kent meydanlarını oluştururlar. Bir düğüm fonksiyonu üstlenen kent meydanları, insanların bir araya gelmelerini sağlar. Kent yaşantısında süregelen küçük

toplantılar, mitingler, törenler, festivaller, karnavallar vb. gibi aktiviteler hep kent meydanlarında gerçekleştirilir.

Bir kentteki tüm yaya hareketleri, meydanlardan geçerek organize olur. Önemli olan, bu mekanların yalnızca içinden geçilip gidilen alanlar değil, gelinen mekanlar olmalarıdır (Alexander 1977; Uçak'tan 2000).

İnsanlar tüm kültürlerde birbirlerini izlemek için meydan vb. gibi kentsel mekanlara ihtiyaç duymuşlardır. Bu yönüyle meydanlar, ortaçağ tiyatrolarını andırır; insanları o mekanda gezinmeye, birbirini seyretmeye ve amaçsızca dolaşmaya davet eder. Bu oluşum, insanlar için, bir tür yaşamı paylaşma şeklidir.

Toplumsal örf ve adet farklılıkları da kentsel mekanlara yansımaktadır. Dolayısıyla, kent mekanında davranış farklılıkları ortaya çıkmakta ve mekanlar buna göre şekillenmektedir.

İnsanlar, kent meydanlarının canlanmasında en önemli rolü oynarlar. Eğer meydan yeterli aktiviteyi barındırıyorsa, insanlar tarafından fark edilecektir. Çünkü, bir meydanın canlılığına meydanadaki insan sayısından çok, insanların yaptıkları eylemler katkıda bulunur, örneğin; bir meydanda şarkı söyleyen küçük bir grup, meydana başka bir meydanda çimlerde güneşlenen aynı sayıdaki insan topluluğundan daha çok hareket katar.

Meydan mekanında sunulan satış birimleri, sergi alanları, konser ve gösteri platformları, çeşitli seyir ve oturma mekanları gibi zengin aktivite çeşitleriyle, mekanın her yönüyle kullanılabilirliği, yaşayan bir mekan olması sağlanır. Aktivitelerin, meydanla bağlantılı yaya akışları ve meydanın giriş ve çıkışları yakınında yer almasıyla, insanların gelme-gitme faaliyetlerini, kendilerini daha çok rahatlatacak faaliyetlere doğru kaydırma şansı olacaktır. Kullanıcı gurubu için; mekanda iyi vakit geçirebilme, görsel kalite, konfor, fonksiyonların çeşitliliği, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri ve sıkılmayacakları aktivitelerden oluşan alanların yer alması önemlidir. Böylece, kentsel yaşamın canlandırılması da söz konusu olacaktır (Alexander 1977; Uçak'tan 2000).

Ana amaç, sosyal bir varlık olarak ele alınan insana değişik boyutta bir yaşam konforu sağlamaktır (Giritlioğlu 1991; Uçak'tan 2000).

2.4.2 Fiziksel Ögeler

Camillo Sitte, meydanlarla ilgili olarak yaptığı çalışmalarında, mekansal kapalılık ve açıkça tanımlanmış mekan sınırlarının önemini vurgulamıştır. Bir meydanın kullanıcıları tarafından kentsel bir mekan olarak algılanabilmesi için, sahip olması gereken bir dizi fiziksel unsur şunlardır:

- Mekanın sınırlarını ortaya koyacak sınırlayıcı elemanların varlığı,
- Mekansal kapalılığı sağlayarak, kullanıcılara güven duygusu veren kuşatılmışlık hissinin yaratılması,
- Mekanın kullanıcılar tarafından algılanabilir bir büyüklükte olması,

Yaya ve taşıt trafiğinin birbirinden ayrılarak, mekanın yayalar tarafından en iyi şekilde kullanılabilirliğinin sağlanmasıdır (Gültekin 1996).

2.4.2.1 Sınırların Sürekliliği

Bir meydanın varlığını belirleyen özelliği onun sınırlayıcılarıdır. Binalar, duvarlar, içinden geçilen kolonlar, arkadlar, heykeller, çeşmeler, anıtlar vb. gibi insan yapıtları ile gökyüzü, ağaçlar, tepeler, su kenarları gibi doğal elemanlar bir meydan mekanının sınırlarını ortaya koyarlar (Gültekin 1996).

Meydanı sınırlayan yapıların yükseklik, ölçü ve tasarım açısından benzer veya farklı olmalarına göre, aralarındaki uyum az veya çok olabilir. Meydanı tabanda sınırlayan zemin, doku ve yayılma alanı bakımından homojen olabilir veya basamaklar ve seviye farklılıkları ile ifade edilmiş olabilir. Ayrıca, çevredeki diğer strüktürleri birleştirici veya ayırıcı etki gösterebilir. Meydanı üstten hayali olarak sınırladığını varsaydığımız gökyüzü ise, görsel bir sınır oluşturur. Bir meydanı sınırlayan tüm bu elemanlar arasındaki en önemli bağ ise, hepsinin aynı temele yani, insan ölçeğine dayanıyor olmasıdır (Zucker, 1959; Uçak'tan 2000).

Değişik derinlikler, fonlar ve dominant ögeler ise, meydan mekanının seçkin bir alan olarak tanımlanmasında ve aktivite alanı olarak önem kazanmasında etkilidir (Giritlioğlu, 1991; Uçak'tan 2000).

Meydanı sınırlayıcı elemanların parçalı kompozisyonlardan oluşması, çeşitli ve karmaşık renkler, parlak ve değişken ışıklar, kullanıcılar üzerinde gerginlik yaratmaktadır. Sadelik,

uyum, süreklilik, aynı cinslilik, eğrilerden oluşan mekan sınırları, yumuşak ve rahatsız etmeyen ışıklar ise kullanıcılarda dinlendirici bir etki yaratmaktadır (Giritlioğlu, 1991; Uçak'tan 2000).

Meydanı aydınlatan gün ışığının yönü ve etkisi de meydanın sınırlarını belirginleştirir ve etkisini yoğunlaştırır (Gültekin, 1996).

2.4.2.2 Mekansal Kapalılık

Camillo Sitte'ye göre, mekansal kapalılık kentsel mekanın en önemli bileşenidir. Sitte, dış mekanlardaki estetik kalitenin yoksunluğunu ve kuşatılmış kentsel mekanların önemini vurgulamış ve ilk kez tasarımdaki estetik prensipleri açıkça ortaya koyarak, mekanın şekillenmesinde tasarımın rolünün ne kadar büyük olduğunu belirtmiştir. Camillo Sitte'nin prensiplerinin en önemlisi, kapalılıktır. Viyana'daki Votiv Katedral Meydanı'nda (Şekil 2.2) mevcut katedralin çevresine arkadlar ve yeni binalar ekleyerek, mekanın kapalılığını sağlamıştır. Böylece, bu plan, kentsel tasarımdaki en etkileyici örneklerden biri haline gelmiştir (Trancik 1986; Uçak'tan 2000).

Şekil 2.2 Votiv Katedral Meydanı (URL-1 2009).

Bir meydanın kapalılığı, kenarlarının ele alınış tarzıyla ilgilidir. Genel olarak; meydanın kenarları ne kadar açıksa, kuşatılma hissini o kadar az, kenarlar ne kadar kapatılmışsa, kuşatılma hissini o kadar çok olmaktadır.

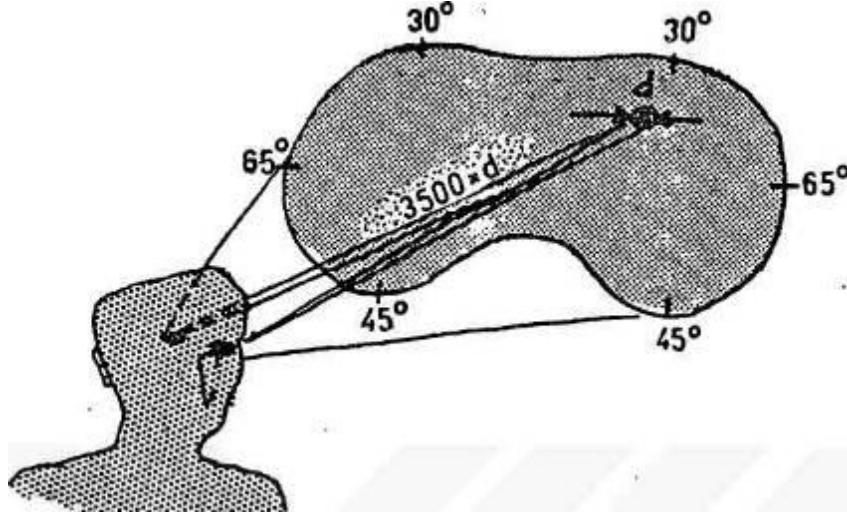
Meydanların diğer özellikleri ve meydan mekanını çevreleyen binalar da kuşatılma derecesini etkiler. Bunlar; meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerinin meydanın büyüklüğü ile olan ilişkisi, binaların çatı hizaları, binaların üç boyutlu birer kütle olarak etkileri, birleştirici bir unsurun varlığı veya yokluğu ve tüm alanın baştan başa şeklidir

Kuşatılmış bir mekan etrafında yer alan binalar, sürekli bir yüzey oluşturmalı ve izleyiciye mimari bir bütünlük sunmalıdır. Kendi başına özelliği bulunan binaların kütleli etkileri, yüzey sürekliliğini korumak amacıyla azaltılmalıdır. Bu tür binaların tekrarı varsa, süreklilik etkisi artar. Ayrıca, kolon ve arkadların kullanımıyla kuşatılma etkisi güçlendirilebilir. Vitruvius, bundan mimari bir özellik olarak şu şekilde bahsetmiştir: "Eski Yunanlılar, çeşitli kolonadlarla çevrelenmiş, kare şeklinde forumlar tasarladılar ve onları daha etkili kılmak için kolon ve kolonadlarla süslediler" (Moughtin, 1992; Uçak'tan 2000).

Mekansal kapalılık, yani mekanda kuşatılmışlık hissini yaratılması mekansal hissini güçlendirmektedir, insanlar kendilerini sınırlandırılmış ve kuşatılmış mekanlarda daha rahat hissederler ve bu mekanları yoğun olarak kullanırlar. Çünkü, kuşatılmışlık güven duygusu yaratmaktadır (Alexander 1977; Uçak'tan 2000).

2.4.2.3 Oran ve Ölçek

İnsan gözü genel bir görüş alanına sahiptir. Göz, önce şekilleri genel olarak daha sonra da detaylarıyla görür. Genel görüş alanı; 30 derece yukarı, 45 derece aşağı ve 65 derece her iki yana olmak üzere, düzgün olmayan bir konik alandır (Şekil 2.3). Görüş alanımız, içinde bulunduğumuz mekan hakkında önemli derecede fikir edinmemizi sağlar. Ayrıca, mekanın kuşatılma derecesini belirler. Kuşatılma hissi, görüş mesafesi ile çevrede yer alan binaların görülebilen yükseklikleri arasındaki ilişki tarafından belirlenir (Spreiregen, 1965; Uçak'tan 2000).

Şekil 2.3 Görüş Alanı (Spreiregen 1965; Uçak'tan 2000).

Kullanıcıların mekan içinde kendilerini güvende hissetmeleri, mekanı algılayabilmeleri için meydan boyutlarının insan ölçeğinde olması gerekir. Bunu sağlayabilmek içinse, heykel, anıt, çeşme vb. gibi elemanlar kullanılır. Böylece, mekanın etkisi de kuvvetlendirilmiş olur.

Meydanlar, şehrin büyüklüğüne göre düzenlenmelidir. Ancak, çok büyük meydan düzenlemelerinden de kaçınılmalıdır. Meydan büyüdükçe, mekan etkisi ve çevrede yer alan binaların etkisi azalır. Bu yüzden, insan boyutu ile bina boyutu arasındaki ilişki büyük önem taşır. Mekan hissi açısından, meydanı çevreleyen binaların, insan ölçeğini aşmaması gerekir. Bu tarz meydanlar güven hissi vermez. Oysa, küçük ve kalabalık meydanlarda hayatın varlığı daha fazla hissedilir (Ahıskalı 1998; Uçak'tan 2000).

2.4.2.4 Yaya Dolaşımı

Kent içinde daha fazla alanın yayalara ayrılması; gürültü ve kirlilik seviyesinin düşmesi ve kent merkezinin fiziksel imajının güçlenmesi gibi çevresel iyileştirmelerin yanında, yaya faaliyetleri için mekan oluşturulması, yaya güvenliğinin sağlanması ve kentin sosyal imajının gelişmesine yardımcı olur. Bu da, yaya hareketlerinin ivme kazanması, iş, ticaret, eğlence vb. gibi kentsel işlevlerin canlanması ve düzenli, çekici bir çevre kazanılmasını sağlar (Suher vd.1992; Uçak'tan 2000).

Yayalar; oturma, çevreyi seyretme, sergi ve konser gibi aktiviteleri izleme vb. gibi faaliyetler için meydan mekanlarını kullanırlar. Bu yüzden, meydana dolaşım sürekliliği önemlidir.

Yaya sirkülasyonunun, bu tür faaliyet alanlarıyla birlikte ele alınıp düzenlenmesi, ilgiyi canlı tutup, kullanıcıların zevk alacağı ortamlar yaratmak açısından önem taşır.

Bir meydan ulaşılabilir olmalıdır. Yaşanabilir bir meydan mekanının, bir veya iki tarafı kamu yoluna açık olmalıdır. Gelip geçmekte olan kişiler, meydanı yolun bir uzantısı olarak fark etmeli yani, mekanın kendilerini içeriye doğru davet ettiğini hissetmelidir. Ayrıca, otobüs durakları ve otopark alanları gibi taşıt trafiğiyle ilişkili alanların da meydanlarla olan bağlantıları sağlanmalıdır.

Kentsel mekanlarda yapılan gözlemler neticesinde, insanların mümkün olduğunca düz bir yol üzerinden bir noktadan başka bir noktaya ulaşmak istediklerini görüyoruz. Bu yüzden ana yaya akslarını düzenlerken, bu prensip göz önünde bulundurulmalıdır.

Eğer amaç, yayalara belirli bir doğrultuda rehberlik etmekse, bu mesaj fiziksel formda da açıkça belli edilmelidir. Bunu sağlamak için de, duvarlar, çiçeklikler veya zemin ve seviye değişiklikleri kullanılır (Marcus ve Francis 1990; Uçak'tan 2000).

Meydan yaya dolaşımı tasarımında göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli özellikte engelli insanlardır. Hareket olanakları kısıtlı olan engelli insanlar için tek başına kimsenin yardımı olmaksızın hareket edebilecekleri ortamın onlara sağlanması gereklidir. Engelli bir insanın tek başına hareket edebilmesi öncelikle kendisine, hareket yeteneğine, ruhsal durumuna, eğitimine ve kendine has doğal yeteneklerini kullanabileceği ortamın onlara sağlanmasına bağlıdır. Günümüzde sayıları her geçen gün çeşitli nedenlerle (kalıtım, doğum hataları, hastalıklar, iş ve trafik kazaları vb.) artmakta olan engelli insanların temel problemi tek başına kendi hareket alanı sınırları içinde eylemlerini yapamamasıdır. Tasarım değişiklikleri üzerinde en fazla talebi ise, mekanik yardım gerektiren bedensel engellilik durumları içerir. Vücudu sağlam olan bir insan, bir yaya kaldırımından yürürken 60 cm genişliğe gereksinim duyar. Koltuk değneği kullanan bir insan için ise bu genişlik, 107 cm' dir. Tasarımlarda kullanılan normal şekil ve büyüklük en çok tekerlekli sandalye kullanımında değişikliğe uğrar. Bu durumda, bir insanın genişliği ikiye katlanır, bir alan tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun hale getirildiğinde, genellikle diğer hareket yardımcılarının kullanımı için de uygun hale gelir.

Görme engelli insanlar için ise üzerinde durulması gereken önemli elemanlar dolaşım ağı içindeki engellerdir (banklar, çöp kutuları ağaçların dalları, aşağıya sarkan işaretler gibi). Eğimde ve yükseklikte bir değişiklik, özellikle tek bir basamak ve tekerlekli sandalyeler için olan rampalar tehlike yaratır. Bu durumlarda rampa yüzeyinin pürüzlü oluşu veya elle dokunulan uyarı şeritlerinin kullanımı yardımcı olabilir.

Zihinsel engelli insanlar ise genellikle karmaşık ortamlarda güç anlar yaşarlar. Bu bakımdan mekan tasarımını daha basit ve anlaşılabilir bir hale getirmek gereklidir. Gezinti yollarında renk kullanımı ve talimatların daha kolaylaştırılması işe yarayacaktır (Jorgensen 1988; Başal 2002).

Bedensel engellilik mahrum edilme anlamına gelmemelidir. Toplumun tüm bireylerinin herhangi bir yere gidip çeşitli olanakların tümünden yararlanabilmeleri için herkese hitap eden meydan düzenlemeleri geliştirilmelidir.

2.4.3 Estetik Öğeler

İnsanların yoğun olarak kullandığı kentsel mekanlar; sınırları tanımlanmış, çekici odaksal öğelerin bulunduğu ve kent mobilyalarının yoğun olarak yer aldığı mekanlardır. New York'ta yapılan bir araştırmaya göre; insanlar farklı biçimlerdeki merdiven, bank, çiçeklik vb. gibi elemanlar etrafında toplanmakta, odak objeye yakın olmak istemekte, heykeller ve çeşmeler onlar için çekici olan unsurlar ve diğer insanlara yakın olacak şekilde oturmaktadırlar (Marcus ve Francis 1990; Uçak'tan 2000).

Kentsel ya da kırsal alanda uzaktan algılayıp anımsanacak, belli bir hedefe yönelmede, yön ve yol bulmada odaklanacak objeler yaratılır. Bunlar, kenti ya da kentin belirli bölümlerini simgeleyen, uzaktan algılanabilen, kent estetiği ve kalitesinde etken olan sanat yapıtları, kültür ya da doğa anıtlarıdır.

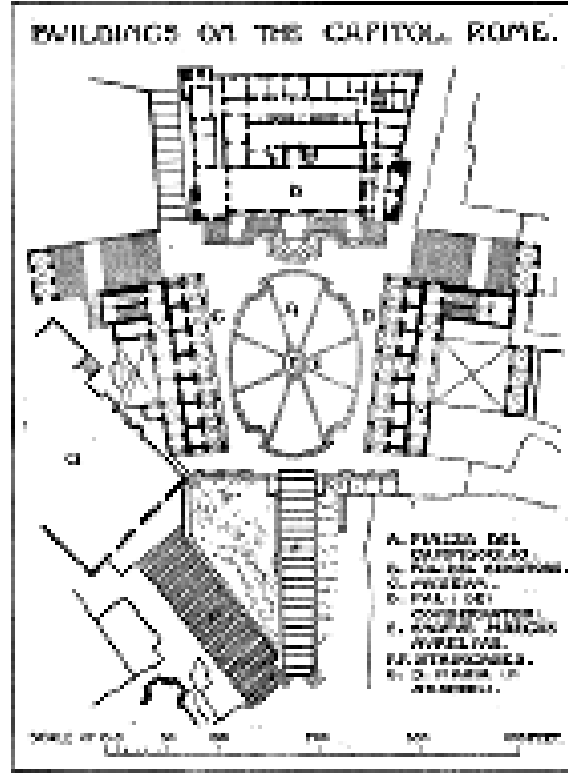
Kentsel donatı olarak tanımladığımız, çevre tasarımı ve gelişmelerde etkileri olabilen, bu objeler, doğal (anıt ağaç, tepe, dağ, akarsu, çağlayan, göl, ada, yarımada burun, koy, kayalık vb) olabileceği gibi insan yapısı (Anıt, anıtsal yapı, kale, kule, cami, minare, heykel, yel değirmeni,) tarihi, arkeolojik ya da yeni ve modern yapılar da olabilir.

Çevre kalitesi, çağdaşlık ve gelişmişlik düzeyi göstergesi olarak; çevrede yer alan ticaret, eğlence, eğitim, spor, alışveriş merkezlerinin mimari niteliği yanı sıra kentsel donatıların özellikleri, başarılı kullanımı ve dengeli dağılımı ile kullanıcıların eğitim, kültür, bilinç ve yaşam düzeylerinin değerlendirilmesinde, parametre olarak alınmaktadır.

Donatı elemanların mekanda varlığından çok, özgün bir tasarım ürünü olarak sergilenmesini sağlayacak, yerleştirildiği mekanın, kalite artırıcı ögesi olarak işlev görmesini sağlayacak bir mekan tasarımının yapılması; kullanıcı eğilim ve davranışlarında önemli değişime neden olabileceği gibi ilgi ve dikkat çekici, özgün ve elit bir mekanın tasarımcı eliyle yaratılması yanı sıra çevresindeki taşınmazlarda kullanım değişikliğine, kullanıcı kitlenin farklılaşmasına konum rantı ve kira bedellerinin yükselmesine katkıda bulunacaktır (Başal 2002).

2.4.3.1 Yer Döşemeleri, Seviye Farklılıkları ve Alt Bölgeler

Yer döşemeleri, iki boyutlu dokularıyla meydanlar için önemli bileşenlerdir. Eski kent dokuları içinde yer alan meydanlarda kullanılan malzeme seçimi ve kompozisyonu, gerçekten bu alanların kullanım sıklığında ve ilginçlik kazanmasında en önemli etkidir. Örneğin; Roma'daki Piazza del Campidoglio'da mekanın karakteri ve organizasyonu, oval döşeme dokusuyla ifade edilir ve güçlenir. (Şekil 2.4) Bu düzenleme, meydanın kent odağı olarak önemini de vurgulamaktadır (Şekil 2.5) (Giritlioğlu 1991; Uçak'tan 2000).

Şekil 2.4 Piazza del Campidoglio plan görünüşü (Tayşi 2006).

Şekil 2.5 Piazza del Campidoglio (Tayşi 2006).

Meydanlarda kullanılacak olan yer döşemeleri, şehrin genel zemin kaplama malzemesinden farklı olmalı, daha değerli ve bakımlı bir etki yaratmalıdır.

Yer döşemeleri, diğer peyzaj öğeleri gibi kullanılacağı yere uygun olmalı ve çevredeki diğer öğelerle bir bütünlük oluşturacak şekilde seçilmelidir. Birbirini tamamlayıcı malzemeler, uygunluk, rahatlama veya konfor duygusu yaratırlar. Bu, tek bir malzemenin hem döşeme, hem merdiven, hem de duvarda kullanımı yoluyla sağlanabildiği gibi, bir işlev için seçilen değişik malzemelerin renk, doku vb. gibi ortak bir özelliği ile de sağlanabilir.

Renk ve dokuda yapılacak küçük farklılıklar, yüzey görünümünde değişiklik yaratmada oldukça etkilidir, örneğin; renk ve doku farklılıkları ile yayaları odak objeye ve belli doğrultulara yönlendirme sağlanabilir. Bu tür kullanım, seviye farkı olduğunda daha da etkili olmaktadır (Uçak 2000).

Küçük meydanlarda, taş kaplama iyi bir çözümdür. Fakat taş boyutları iyi ayarlanmalıdır. Küçük taşlar karo etkisi yaparken, büyük taşlar da insan ve yapı ölçeğini bozabilirler. Büyük meydanlarda tüm alanın taş kaplanması, özellikle yaz aylarında güneşi fazla yansıtarak, çevrede daha çok sıcaklık oluştururken, monoton bir etki de yaratır. Bu yüzden, yer yer su ve bitkisel öğeler kullanılarak bu etki azaltılmalıdır.

Yeni döşeme teknoloji ve ürünlerinin çoğu, döşemede renk ve tekstürün serbest kullanımına olanak verirler. Daireler veya merkezden etrafa dağılan çizgiler dikkati kendilerinin geometrik merkezine çekerler. Kontrast döşeme renk veya tekstürleri, banklar veya diğer tehlikeli engelleri sınırlayan uyarı alanları olarak hizmet ederler. Devam eden renk bantları, ziyaretçilerin bir alandan diğerine (örneğin bir otobüs durağından çok danışma merkezine) daha fazla ilgi duymalarına neden olabilir (Başal 2002).

Bir mekanı, seviye farklılıkları, bitkilendirme ve duvar gibi yapay elemanlarla alt bölgelere ayırarak, o mekanın kullanımının artması ve etkileyici bir özellik kazanması sağlanabilir. Seviye farklılıklarının fonksiyonel yararları vardır, örneğin; oturma ve sirkülasyon mekanları küçük seviye farkları ile birbirinden ayrılabilir. Böylece, daha üstte yer alan mekan, çeşitli gösteriler için bir sahne görevini üstlenebilir (Marcus ve Francis 1990; Uçak 2000).

2.4.3.2 Bitkisel Elemanlar

Meydanlarda bitkisel eleman kullanımı (tek ağaç, sıra ağaçlar, ağaçlar, ağaç toplulukları, karşılıklı, tekli, ikili, üçlü kombinasyonlar) hem biçimsel hem de fonksiyonel ilişkiler açısından ilginç mekanların oluşmasını sağlar. Optik çekici olarak tek ağaç bu tür mekanlara hem ölçek hem de kullanım bakımından değişik olanaklar sağlar. Karşılıklı iki ağaç veya ağaç grupları meydana, bir geçit veya bir kapı etkisi yaratarak o mekana ölçek ve işlev kazandırabilir ve hareket yönünün vurgulanmasında önemli rol oynar. Toplu ağaç grupları hem kendi aralarında hem de diğer öğelerle birlikte kullanılarak meydana değişik, ilgi çekici, işlevsel ve biçimsel bütünleşme ile insan ölçeğine ve gereksinimlere uygun mekanlar oluşturulabilir (Giritlioglu 1991; Önder ve Aklanoğlu'ndan 2002).

Bitki kompozisyonları dekoratif ve fonksiyonel olmalıdır. Bitkiler, ulaşım ve görüş açısını olumsuz etkilememelidir. Çevresindeki binaların ölçeği göz önüne alınarak sade ve basit bir düzenleme yapılmalıdır. Satış alanları, pazar yerleri, gezici satıcılar, sokak sanatçıları için düzenlenmiş çarşı meydanları ve bunun gibi mekanlarda dekoratif ve hassas bitkiler dikilmemeli ve bu dikimlerde bitkiler, insanlara engel olmamalıdır. Gölge veren ağaçlar dikilebilir ve sıra ağaçlandırmaları önerilebilir (Yıldızcı 1982; Önder ve Aklanoğlu'ndan 2002).

Çeşitli renk, doku ve boyutlara sahip olan bu öğenin kullanımıyla hem biçimsel, hem de işlevsel açıdan çekici, insan ölçeğine ve ihtiyaçlarına uygun mekanlar yaratılabilir. Mekanlara şekil vermek ve bölmek için ağaçlardan yararlanılabilir. Ağaçlar, mekanı düşeyde bölmeyi sağlarlar. Özellikle, büyük kentsel mekanlarda ağaçlar vasıtasıyla, mekan insan ölçeğine indirilebilir (Giritlioglu 1991; Uçak'tan 2000).

Mekanın sınırlandırılmasında ve bölünerek farklı mekanlar oluşturulmasında bitkilerin rolü büyüktür. Mekan çok büyükse, kullanıcıların onu algılayabilmesi güç olur. Eğer küçük mekanlar serisine bölünmüş biçimde olursa, kullanıcılar mekanlar içinde ritmik olarak hareket ederek mekanı daha iyi anlayabilirler. Bitkilendirme ile büyük mekanları daha küçük mekanlara bölerek, gerek biçimsel gerekse işlevsel açıdan kavranabilir mekanlar yaratılabilir. Diğer taraftan geniş çim yüzeyler, meydanın daha geniş algılanmasını sağlar (Yıldızcı 1988; Uçak'tan 2000).

2.4.3.3 Oturma Birimleri

Oturma birimleri dış mekan tasarımlarının önemli elemanlarıdır. Oturmak, dinlenmek, gözlemlemek için gerekli elemanlardır.

Oturma birimleri, insanların kısa ya da uzun süreli oturmalarına yönelik, sabit veya hareketli tek veya çok sayıda insana hizmet eden değişik malzemelerle yapılmış elemanlardır.

Meydan Tasarımında dikkate alınacak temel ilkeler şunlardır:

- **Konfor:** Seçilen malzemenin ısı geçirgenliği az olmalıdır. Isı geçirgenliği düşük ve doğal malzeme olması nedeniyle en çok istenen malzeme ahşaptır. Bu birincil malzemedir. Boyasız, doğrudan cila ya da özel koruyucu ile damarları görülebilir şekilde olmalıdır. Ahşap yerine PVC türevleri de kullanılabilir. Bu malzeme örneğin banklarda oturma ve yaslanma yüzeyine gelecek şekilde kullanılmalıdır.
- **Basit form:** İnsanın gözünü rahatsız etmeyecek, kırılır, devrilir kaygıları içermeyen basit elemanlardan oluşmalıdır.
- **Detayda basitlik:** Gerek imalatta gerek bakım gerektirmede karşımıza çıkacak sorunları basit yoldan gidermemize olanak sağlar.
- **Bakım kolaylığı**
- **Bitişlerde düz ve pürüzsüz yüzeyler:** Düz yüzey oturmada rahatsızlığı ortadan kaldırır. (Ahşap kullanılmışsa kıymık batması önlenir) Malzemenin yüzeyine su geldiğinde çatlak ve çizgilerde su birikebilir. Bu da oturmadan önce burayı temizlemeyi gerektirir. Bu nedenle yüzeye belli bir eğimin verilmiş olması gerekir. Ayrıca bu yüzey düz ve pürüzsüz olmalıdır. Pürüzsüz yüzeyin diğer bir avantajı da toz konusudur. Toz pürüzlü yüzeylerde daha çok toplanır. Bunu engellemenin en güzel yolu yüzeyin pürüzsüz olmasıdır.
- **Vandalizme dayanıklılık:** İnsan içinde kırıcı, zedeleyici, tahrip edici duyguların açığa çıkarak çevresindeki malzemeler üzerinde olumsuz davranışlarda bulunmasına vandalizm denir. . Kentsel donatı malzemeleri için bu tür tahribata karşı daha dirençli malzeme ve konstrüksiyon teknikleri seçilmelidir.
- **Ergonomik ölçü ve malzeme:** İnsanın vücut özellikleriyle ilgili bazı bilgileri bilmek, öğrenmek ve uygulamak zorundayız.

Kolluk ve yaslanmak için arkalığı olan banklar, kullanıcıları desteklemeye yardım ederler. Bazen bu destek, engelli insanlar için zorunludur. Banklar yere güvenli bir şekilde bağlanmalıdırlar. Çünkü bu elemanlar oturmayı ve kalkmayı desteklemek amacıyla kullanılacaklardır (Başal 2002).

2.4.3.4 Aydınlatma Elamanları

Kent aydınlatmanın konusu, insanların gelip geçtikleri ya da belli bir süre içerisinde yaşadıkları dış mekanlarda bulunan ya da bunların çevrelerinde yer alan kentsel ve sanatsal değerlerdir. Kent aydınlatmanın konusu olan kentsel, sanatsal ve mimarı değerlere örnek olarak,

- Tarihi yapılar,
- Tarihi kalıntılar,
- Surlar,
- Dikilitaşlar, kuleler,
- Anıtlar, yontular,
- Sosyal ve kültürel kuruluşlar,
- Tarihi meydanlar, kentsel ve sanatsal değeri olan meydanlar,
- Önemli çağdaş yapılar,
- Alışveriş merkezleri, fuarlar,
- Parklar ve bahçeler, havuzlar, göletler, su köprüleri, merdivenler,
- İnsanların içinde dolaştığı gezinti yerleri, yaya alanları.

Kent aydınlatmada amaç belli bir büyüklüğü olan yüzey parçası üzerindeki aydınlığı düzgün yaymak olmayıp kentsel, sanatsal, ve mimarı değerlerin işlevini, biçimlenişini en iyi ortaya çıkartan bir aydınlatmanın yapılmasıdır (Öztürk 1992).

Genel tasarım ilkeleri:

- Aydınlatma hiyerarşisi oluşturarak yaya ve sürücülerin yönlendirilmesi ve alanın farklı zonlara ayrılmasını sağlanmalıdır. Böylece bir alandaki mekanların ustaca birbirinden ayıt edilmesi sağlanır.

- Ünitorm bir aydınlatma sağlamak için aydınlatma birimlerinin dizilişindeki süreklilik alanın algılanmasını kolaylaştırır.
- Net bir aydınlatma deseni oluşturmak içinse aydınlatma fark edilir ve belirli bir düzende olmalıdır. Bu yolun algılanması, tanımlanması açısından önemlidir.
- Kesişim ve bağlantı noktalarında aydınlatma daha da önem taşımaktadır. Bir aydınlatma yerleştirilirken yüksekliği, ışık dağıtım deseni, yaprak gölgesini önleyecek şekilde olması önemlidir. Ayrıca tasarımda neyin aydınlatılıp neyin aydınlatılmayacağı önemlidir.
- Zayıf aydınlatma güvenlik yaratmadığından dolayı tehlikelidir. Bir alanda fazla aydınlatma olursa da göz kamaşması ve görüşün azalması söz konusudur. Bu aydınlatma elemanlarının yerleştirildiği yerlerle yakından ilgilidir. Yetersiz aydınlatma ise yaya araç trafiği için potansiyel bir tehlike oluşturur. Otoparklar, giriş - çıkış kapıları, çocuk oyun alanları gibi yerlerde yeterli aydınlatma büyük önem taşımaktadır.
- Periferel aydınlatma, yaya yolu ile birlikte yan tarafların da aydınlatılmasıdır. Üstüste binen düşey dağılımlı aydınlatma zonu güvenlik açısından önemlidir. Aydınlatmada ışık yoğunluğu önem taşır. Detay bir aydınlatma yerine güvenlik nedeniyle bina yüzeyi aydınlatılırsa binaya yaklaşan silüetler ortaya çıkar. Özel olarak gösterilmesi istenen öğelerin direkt olarak aydınlatılması gerekir.
- Sağlam ve iyi aydınlatma sağlayan aydınlatma elemanları yapılmalıdır. Aydınlatma bir tasarıma karakter veren en önemli unsurlardan biridir (Başal 2002).

2.4.3.5 Sanatsal Objeler

Kentsel mekanlarda plastik elemanlar olarak ortaya çıkan heykeller, kentsel peyzaj oluşturan diğer elemanlarla birlikte kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle kamusal alanda yer alan heykeller görsel duyum zenginliğine katkıda bulunarak mekanın estetik kalitesini artırır.

Heykeller insanları bir araya getirip kaynaştırma, kültür alışverişini sağlama gibi işlevlere sahiptirler. Ayrıca heykeller özgün belirleyici özellikleri ile alanda gerçekleşen etkinlikler ve elde edilen diğer deneyimler ya da algılarla birlikte mekana ve kente ilişkin bireysel ve/veya toplumsal imgeler oluştururlar. Özgün belirleyici, “sınırlı alanlarda görünür” ve “lokal”

özelliğinde olabileceği gibi, kent ölçeğinde de etkili olabilir. Kent ölçeğindeki özgün belirleyici, geniş bir toplulukça paylaşılan bir ana referans noktası niteliğindedir. Bu, belli bir mesafeden ve pek çok açıdan algılanabilen, genellikle daha alçak binaların aralarından ve çatılarından görülebilen bir “işaret”tir. Bütün özgün belirleyici tipleri gözlemcinin kentsel mekanı okuması ve anlamasında, böylece hatırlanabilir bir kentsel peyzaj oluşumunda önemlidir.

Sanatsal öğelerin tasarımında;

- Tasarımda kullanılan elemanların görsel çeşitliliğinden öte, görsel bir birlik oluşturmaya çalışılması,
- Tasarımı oluşturan sanatsal öğelerin ölçü, konum ve miktarı bakımından kompozisyondaki diğer elemanlara göre baskın olması,
- Sanatsal öğeler yaratılırken insanın algılayabileceği ölçekte olmasına dikkat edilmesi,
- Tasarımda kullanılacak sanatsal öğelerin renkleri veya biçimlerinde; benzer ölçü, biçim ya da dokuların tekrarı kullanılarak uyum yaratılması,
- Bir eksene göre öğelerin (biçim, renk, doku vb.) aynı durumda tekrar ettirilmesi ile dengeli bir tasarım elde edilmesi,

gibi ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.

2.4.3.6 Su Ögesi

Hareket halindeki suyun görüntüsünün çekiciliği evrenseldir. Su, kentsel mekan düzenlemelerinde başlıca öge olarak kullanılmaktadır (Marcus ve Francis 1990; Uçak'tan 2000).

Günümüz şehirlerinde, su ile ilgili düzenlemeler ve çeşmeler ya geçmişten kalan eserler olarak ya da yaya sirkülasyon alanlarında ve düğüm noktalarında, işlevsel ve estetik gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılmaktadır (Giritlioğlu, 1991; Uçak'tan 2000).

Bir meydana su, odak noktası olacak şekilde veya mekan içinde devamlılığı sağlayıcı bir unsur olarak kullanılabilir. Sessiz bir şekilde akıp giden su ögesi, sakinlik duygusu yaratırken, hızlı akan, büyük kütle halindeki bir su ögesi, heyecan ve dramatik etkiler yaratabilir (Kentsel Tasarım Çalışma Gr 1992; Uçak'tan 2000).

Yoğun bir kent yerleşimde yer alan meydanlarda kullanılacak olan su elemanı, suyun sesi mümkün olduğunca fazla olacak şekilde tasarlanmalı ve oturma mekanları da insanların bu sesi duyacağı kadar yakınında olmalıdır. Oturma alanının yakınına yerleştirilmiş su elemanı, trafik gürültüsüne karşı bir perde görevini üstlenebilir ve hoş bir ambiyans yaratılmasını sağlar (Marcus ve Francis 1990; Uçak'tan 2000).

2.4.3.7 Diğer Öğeler

Çöp Kutuları: Çöp kutuları dış mekânlarda kirlenmeyi önlemek üzere kullanılan, değişik malzeme ve biçimlerde yapılmış donatı elemanlarıdır. Daha çok işlevsel kesişmelerinde, köşelerde yer almamalarına dikkat edilmelidir. Çöp kutularının gece de kullanılabilecekleri düşünülmeli, boşaltılma sıklıkları, yer seçim kararlarını ve tasarımlarını etkileyen bir faktör olarak ele alınmalıdır. İyi bir çöp kutusu tasarımında kutu çöprü muhafaza etmekle kalmamalı, ayrıca iyi bir şekilde gizleyebilmelidir. Çöp kutularının dış çevre koşullarına dayanıklı ve yanmaz malzemeden olmaları önemlidir. Kalabalık yerlerdeki çöp kutuları yeterli genişlikte, su geçirmez yapıda, çöplerin uçmasını, hayvan ve kuşların yaklaşmasını ve zarar vermesini önleyici özelliklerde tasarlanmalıdır.

Engelli insanların kullandığı alanlarda yer alan çöp kutuları yerden 75-90 cm yüksekliğinde bir açıklığa sahip olmalıdırlar. El veya kolla rahatça itilebilmeleri için içlerine yerleştirilen kapların kanat veya kapaklı olmaları gerekmektedir. Çöp kutuları yere emniyetli bir şekilde monte edilmeli veya sağlam bir direğe bağlanmalıdırlar.

İçme suyu çeşmeleri: Çeşmenin yerden yüksekliği 78-83 cm olmalıdır. Çeşme onu destekleyen lavabonun dış kenarına bindirilmelidir. Çeşmeye sert bir zemin sağlanmalıdır (Başal 2002).

Reklam Panoları: Günümüzde reklâm tüketimin bir parçası olmuştur. Kent bütünü içinde yer alan reklâmlar, basılı-yazılı, çizili-boyalı olmak üzere türlü araç ve tekniklerle ve çoğunlukla aydınlatılmış olarak yapılmaktadır. Bu reklâmlar; posterler, reklâm panoları, reklâm kuleleri, elektronik reklâmlar, elektronik gösteriler, dükkân vitrinleri, araç üstü reklâmlar, yapı üstü reklâmlar, direklerle asılan reklâmlar biçiminde sınıflandırılmaktadır.

Bariyerler: Bariyerlerin temel işlevleri güvenlik sağlamak, istek dışı geçişleri önlemektir. Otopark bariyerleri, blok bariyerler, çarpma bariyerleri, sınırlandırıcılar olarak çeşitlenmektedirler. Bariyerler kentlerde genellikle taşıtlar için bir engel oluşturmak ve taşıtların geçişlerini denetlemek için kullanılmaktadır.

Büfeler: Kentlilerin farklı ihtiyaçlarını karşılamak üzere ele alınan büfeler: meşrubat büfeleri, gazete büfeleri ekmek büfeleri, otopark, jeton büfeleri olarak çeşitlenmektedir. Büfe tasarımında amaç, kent görünümüne uygun, simgesel karakterli, çağdaş, estetik çözümler bulmak ve kentsel dokuya güncel malzemeler ışığında katkıda bulunmaktır. Büfeler arasında ortak bir dil oluşturabilmek ve ucuz ve hızlı bir üretime gidebilmek için ortak elemanlar kullanmak zorunludur. Ancak bu ortak elemanların oluşturacağı monotonluğa engel olabilecek bir kurguyu da hedeflemek gerekmektedir. Bir temel eleman ve türevleri ve bunlar arasındaki ilişkilerde tekdüzeliğe düşmeme çabası bu kurgunun özü olmalı, bu kurguda renk ve malzeme kullanımının önemi göz ardı edilmemelidir. Büfelerin tasarımları kadar bir araya gelişleri ve kent mekânındaki konumları da oldukça önemlidir. Kentlilerin rahatça kullanabilmeleri için farklı yönlerden yaklaşım olanağı sağlanması büfelerin yer seçim kararlarında etkilidir. Büfeler kent mekânında özelleşmiş bir yerde olmalı, bu özelleşme zemin düzenlemeleri ve malzeme farklılıklarıyla da güçlendirilmeli, büfeler kaldırım genişliği göz önüne alınarak uygun yerlere yerleştirilmelidir.

Otobüs Durakları: İnsanların ulaşım amacı ile kullandıkları toplu taşıma araçlarından olan otobüslerin, araç trafiğinden ayrı, rahat biçimde durmaları için yapılmış duraklama noktalarında yer alan elemanlar otobüs duraklarıdır. Otobüs durakları insanları güneşten, rüzgardan, soğuktan, yağmurdan ve yoğun trafiğin akışından koruyan, otobüslerin indirme, bindirme, aktarma yaptıkları ve ayrıca bilet satışı ile beklemeye hizmet eden donatılar olarak tanımlanmaktadır. Durakların tasarımlarında yapım kolaylığı, sahip oldukları estetik değerler, çevre ile uyumları, amaca uygunlukları ve insanları koruma özellikleri ön plandadır. Durak tasarımında özellikle gece kullanımı önemsenmelidir. Yolcuların güvenliğinin sağlanması ve otobüs durağı olabilecek yerlerin saptanması tasarımda önemli girdilerdir.

Telefon Kulübeleri: Telefon kulübeleri kent halkının iletişim gereksinimlerini gidermek için en yoğun kullandıkları donatı elemanlarıdır. Bu nedenle kolay ulaşılabilir noktalarda yer almaları, ve diğer donatı elemanları ile uyum içinde olmaları önemlidir. Telefon kulübelerinin tasarımlarında malzeme seçimi büyük önem taşımaktadır. Metal, akrilik, plastik ve cam

malzemelerden inşa edilen kulübelerin içinde gürültüyü emen ve akustik yalıtımı sağlayan malzemelerin kullanımı, gürültü kirliliği açısından büyük önem kazanmaktadır. Telefon kulübelerinin tasarımında kullanıcıların rahatını ve konforunu sağlayacak çözümlere gidilmesi son dönemlerde ön plana çıkmıştır. İçinde oturma birimleri olan kulübelerin tasarlanması en önemli yeniliktir. İnsan ölçülerinin esas alındığı ve içinde telefon rehberi olan telefon kulübeleri giderek kabul görmektedir (Artantaş 2007).

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 MATERYAL

Seçilen araştırma alanlarının bulunduğu İstanbul kenti, tarihi ve sanat eserleri, doğal manzaraları, silueti, yeşil alanları ile eşsiz bir bütün oluşturmaktadır. İstanbul'daki meydanlar da bu bütünün bir parçasıdır, bunların içinden kentin önemli düğüm noktalarındaki altı meydan örnek olarak seçilmiştir, güneyden kuzeye doğru sıralanan meydanlar; Sultanahmet Meydanı, Beyazıt Meydanı, Taksim Meydanı, Beşiktaş Meydanı ve Ortaköy Meydanı'dır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Çalışma alanlarının konumu (İBB Şehir Rehberi 2010).

Araştırma alanı olarak bu meydanların seçilmesinde:

- Kentin önemli düğüm noktalarında yer almaları,
 - Tarihi yapı, bina ve anıtları bünyesinde bulundurması,
 - Ticari mekanlara sahip olması,
 - Bu meydanların yoğun kullanım talebine sahip olması,
 - Kaybolmaya yüz tutan, kültürel açıdan büyük önem taşıyan ve mimari karakterlerin korunması gerekliliği,
 - Tarihi niteliklerinin korunarak güncel fonksiyonlarının düzenlenmesi gerekliliği,
 - Sosyal, kültürel, ekonomik, dinsel, eğitim ve siyasal .vb. nitelikteki çeşitli eylemlerin gerçekleştiği mekanları ve kullanıcıları bir arada içerme özelliği,
 - Kentsel yeşil alan karakterinin yeniden ele alınması gerekliliği,
- konuları etken olmuştur.

Araştırma alanım olan meydanlar ile ilgili verilere ulaşabilmek için;

- Literatür taraması,
- Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş ve Ortaköy Meydanları'nda sörvey çalışmalarında elde edilen fotoğraflar ve görsel izlenimler,
- İnternet araştırmaları ve taramaları,
- Ankara Üniversitesi, Bartın Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, kütüphanelerinden konu ile ilgili makale, tez, yerli ve yabancı kaynaklardan elde edilen dokümanlardan,
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projeler Müdürlüğü'nden elde edilen paftalardan yararlanılmıştır.

3.2 YÖNTEM

Tez çalışması üç aşamada gerçekleştirilmiş ve yöntemin akış şeması Şekil 3.2’de gösterilmiştir.

3.2.1 Literatür Taraması ve Veri Toplanması

Literatür taraması ve veri toplama iki aşamada oluşturulmuştur. Birinci aşamada kent tanımı, kent meydanı tanımı, meydanların sınıflandırılması, meydan mekanını oluşturan temel ögeler makale, tez, yerli ve yabancı kitaplardan çalışmanın amacına yönelik veriler temin edilerek kuramsal temeller bölümü hazırlanmıştır.

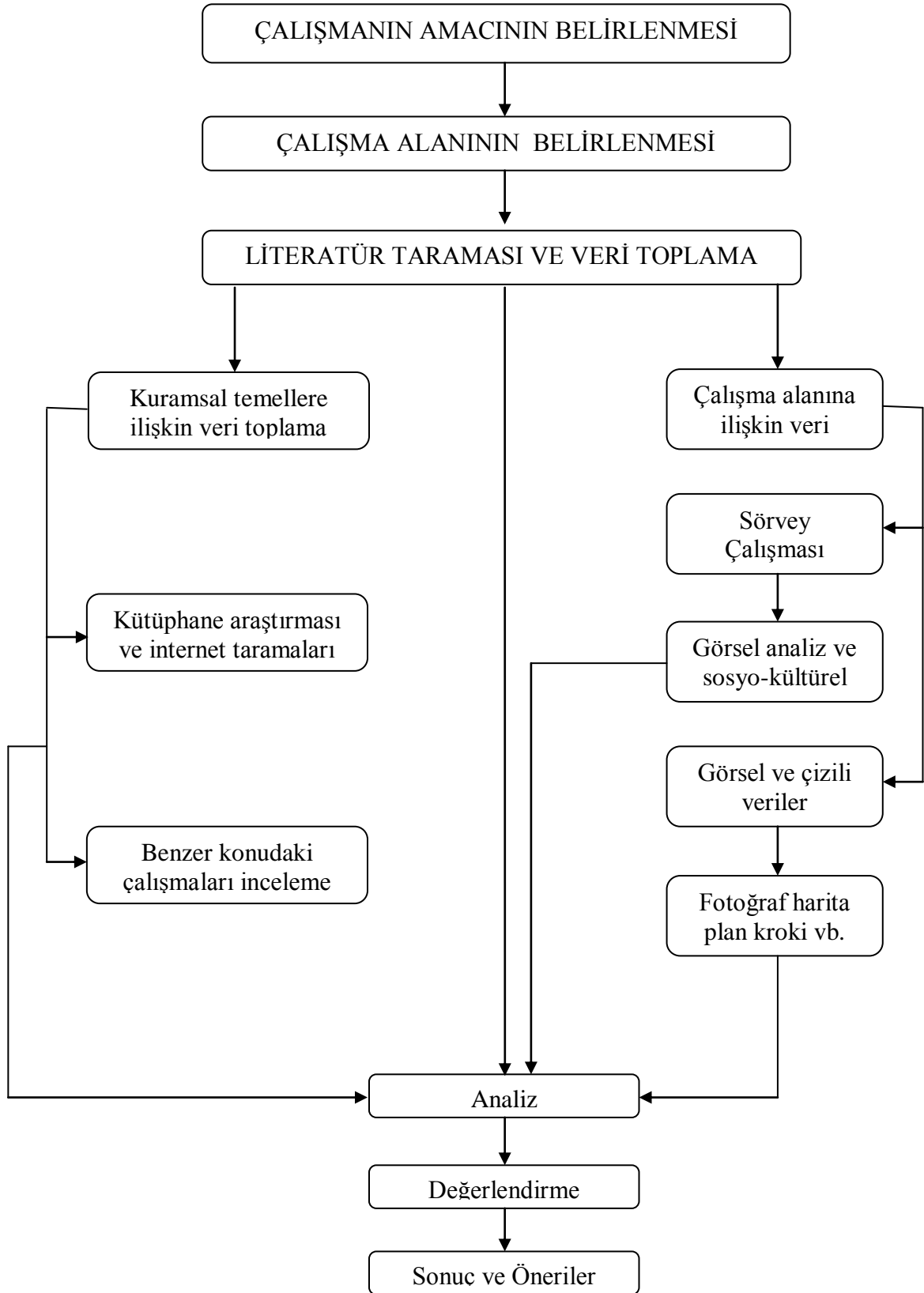
İkinci aşamada meydanlara ait fotoğraf, harita, plan, kroki vb. görsel ve çizimsel veriler elde edilmiştir. Araştırma alanları için değerlendirme çizelgeleri hazırlanmıştır. Bu değerlendirme çizelgesi kuramsal temeller kısmından elde edilen veriler doğrultusunda yapılmıştır.

3.2.2 Meydanlar İle İlgili Arazi Çalışması

Arazi çalışmasında seçilen alanlar için fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Bu çekimler sırasında alan için gözlemler yapılmış ve bu gözlemlere çalışmanın sonuç kısmında değinilmiştir

3.2.3 Toplanan Veriler Doğrultusunda Değerlendirme Çizelgesinin Hazırlanması ve Önerilerin Sunulması

Çalışma alanları için yapılan çizelgelerde meydan mekanlarını oluşturan ögeler belirlenen değerlendirme kriterlerine göre incelenmiş ve tasarıma yönelik önerilerde bulunulmuştur. Alanların mevcut fotoğrafları üzerine 3d max, photoshop programları yardımıyla öneriler eklenmiştir.

Şekil 3.2 Tez Çalışması Yöntemine Ait Akış Şeması.

BÖLÜM 4

BULGULAR

4.1 İSTANBUL KENTİNİN ÖZELLİKLERİ

4.1.1 İstanbul'un Coğrafi Konumu ve Doğal Özellikleri

İstanbul, denizin yarattığı ve yaşam verdiği bir kenttir. Kent, Boğaz ve Haliç'in varlığıyla üç parçaya ayrılmıştır. Birinci parça, Haliç ile Marmara arasında kalan ve Tarihi Yarımada olarak adlandırılan alandır. İkinci parça, Haliç'in kuzey kesiminde, Tarihi Yarımada'nın tam karşısında kalan Galata ve Beyoğlu yerleşimleridir. Üçüncü parça ise, Asya yakasının Üsküdar ve Kadıköy gibi eski yerleşimleridir.

Kent, coğrafi konumu nedeniyle önemli kara ve deniz ulaşım yollarının kesişim noktası üzerindedir. Orta Avrupa ve Balkanlar'dan gelen yollar, Trakya Havzasını izleyerek burada birbirine kavuşur ve Boğaz'ın karşı kıyısında Anadolu'nun içlerine doğru uzanır. Karadeniz ve Marmara deniz yollarının birleştiği nokta da burasıdır. Kent, Karadeniz ve Akdeniz kıyısındaki ülkeler için zorunlu bir "geçit" yeridir.

Kentin biri Haliç, diğeri Marmara Denizi'ne paralel giden iki sırtı ve bunların üzerinde bulunan yedi tepesi vardır. Topoğrafik veriler, yolların ve yapı adalarının oluşumunda olduğu kadar kentin anıtsal yapılarının yerlerinin belirlenmesinde de etkili olmuş ve kentin silüetinin oluşumunu etkilemiştir.

Marmara bölgesinin kuzeyinde yer alan İstanbul ilinin yüzölçümü 5712 km²'dir. İl geneli Trakya- Kocaeli Penepleni üzerinde kurulduğu için fazla abartılı bir topografya göze çarpmaz. Genellikle 100 m-130 m yükselti Beyoğlu ve Eminönü yarımadasında hakimdir. Rumeli yakası Anadolu'ya nazaran daha az engebeldir. 41° kuzey enlemi, 29° doğu boylamı kentin konumunu tayin eder.

Yerleşim bölgesi olarak kent, iklimi nedeniyle Karadeniz Bölgesi'nin iklimi ile Akdeniz iklimi arasında bir geçiş özelliği gösterir. Yazın sıcak ve kurak Akdeniz iklimi, kışınsa Karadeniz Bölgesi'nin nemli ve serin havası etkilidir. Kent geçiş niteliğindeki iklimi ile de kente yerleşenler için uygun yaşam şartlarını sağlamıştır (Tayşi 2006).

4.1.2 İstanbul'un Tarihsel Gelişimi

Boğaz'ın Avrupa ve Asya kıyılarında, M.Ö 3. binyıl sonu, M.Ö. 2.binyıl başına tarihlenen yerleşim bölgelerinin izine rastlanmaktadır. Kadıköy Kurbağalıdere, İstanbul civarında gelişen ilk yerleşim bölgesidir. Kurbağalıdere yerleşimi M.Ö. 3. binyılda, yani Truva'nın erken katları ve Mısır'ın Keops, Kefren, Mikerinos piramitleriyle eş zamanlı olarak, Trakyalı kavimlerce, Lygos denilen bir topluluk tarafından kurulmuştur.

Yunan koloni hareketinin bir sonucu olarak, ilk Megara yerleşmesi de M.Ö. 7. yüzyılda, Bitinya kıyılarında, denizle Kurbağalıdere arasında yer alan küçük bir plato üzerindeki Halkedon'da (Kadıköy) kurulmuştur.

Megara'dan gelen kolonistlerin Halkedon'u kurmalarından yalnızca bir kaç yıl sonra, Megara ve kente adını veren diğer Yunan şehirlerinin halkları, sözde efsanevi lider Byzas'ın önderliğinde, Pontus'a giden önemli su yolu üzerindeki bugünkü Sarayburnu'nda 660-658 yıllarında Byzantion adında yeni bir yerleşim bölgesi kurarlar.

Bizans Akropolisi'nin kurulduğu plato, Avrasya bozkırlarını Akdeniz bölgesine bağlayan deniz yolu üzerindedir. Haliç, Akdeniz'deki en korunaklı iç liman olması ve platonun eteklerinde korunmuş bir limanın bulunması, kentin kuruluş yerinin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Kentin akropolü, bugün Topkapı Sarayı'nın olduğu yerde, tepenin Boğaz'a doğru hafif meyilli uzandığı burunda, kentin agorası ise bugünkü Sultanahmet meydanına karşılık gelen yerde bulunuyordu. Buradan denize inen değişik seviyelerdeki teraslarda tapınaklar, stadyum ve gymnazyum yapıları yer almaktaydı. Bu yapılar yarı dinsel olarak nitelendirildiğinde kentin kuzey bölgesinin dinsel ve kamusal işlevlerle yerleşime, kentin akropolünün güneybatısının da yönetime ayrıldığı görülür.

Bizantion, Constantinus'un Doğu Roma İmparatoru Licinius'u 324'te önce Trakya'daki Adrianopolis'te, sonra da Hrisopolis'te yenmesinden sonra, imparatorluğun başkenti olarak benimsenmiştir. Bu zaferin hemen ardından Constantinus tek imparator olarak başkenti Bizantion'a taşımaya karar vermiştir. Kent, adının Constantinopolis olarak değiştirilmesi ve 328 yılında yeni yönetim merkezi ilan edilmesi ile birlikte görkemli bir yapılanma sürecine girmiştir.

Kentin önceden tasarlanmış bir şemaya göre yapıldığı varsayılabilir. Bu şema ise, Romalıların İmparatorluk dönemlerinde kentin inşasında kullandıkları ızgara planlı şema değildir. Bunun tam tersi olarak birbirinden yelpaze biçiminde ayrılan ana caddeler ve bunları kesen büyük caddeleri öngören bir şemadır. Kentin eski tapınakları olduğu gibi kalmıştır.

Havariyyun Kilisesi ve Büyük Forumlar gibi önemli yapılar kentin engebeli yapısından yararlanılarak inşa edilmiştir. Kentin kuzey ucundaki tepede ise Constantinus, Havariyyun Kilisesi ile bağlantılı olan anıtsal mezarının yapımını başlatmıştır. Büyük ana caddelerin yapımının yanı sıra, Septimus Severus tarafından başlatılan Hippodrom ve Zeuksippos Hamamı gibi büyük yapıların inşası da bu dönemde tamamlanmıştır. Senato, Milion, Praetorium, Capitol gibi pek çok resmi daire inşa edilmiştir. İmparator, bugün Çemberlitaş olarak anılan bölgede, kendi adına Forum Constantini veya Phoros adı verilen, etrafı direklerle çevrili, oval bir meydan ve ortasına da kırmızı porfir bir anıt diktirmiştir.

Constantinus'un oğlu Constantius tarafından yoğun inşaat eylemleri sürdürülmüştür. Surların yapımı ile Birinci Aya Sofya, Constantinus tarafından başlanmış olan Havariyyun Kilisesi'nin inşası bu dönemde de devam etmiştir.

Theodosius dönemi (378-395) ile beraber kentin 20. yüzyıla gelene kadarki sınırları ve genel strüktürü oluşmuştur. Kentin ana strüktürünü platonun su ayırma çizgisine yerleşen, Beyazıt'tan Edirnekapı'ya kadar uzanan, kentin önemli dış mekanlarını birbirine bağlayan ve ulaşımın yükünü taşıyan kolonatl cadde, ana aks Mese Caddesi ve onun üzerinde oluşan forumlar dizisi oluşturmuştur. Yollar, portikler ve önemli yapılarla çevrili forumlar kent mekanının ana ögesini oluşturmuş ve daha sonraki yüzyıllarda kullanılacak ana yol omurgalarının temeli atılmıştır. İmparator Theodosius da, Constantinus gibi kendi adına bir forum inşa ettirmiştir. Kentin gelişimine paralel olarak, Forum Tauri veya Forum Theodosiacum adı verilen heykellerle süslü meydan, bugün Beyazıt meydanının bulunduğu

bölgede, Bizans'ın en büyük meydanı olarak inşa edilmiştir. Zamanla forumların çevresinde anıtsal bir yoğunlaşma meydana gelmiş, bu da kentin kaburgasını oluşturmuştur.

11. yüzyılın ikinci yarısında, Makedonya Hanedanı'nın çökmesi üzerine eyaletlerdeki asker kökenli soylular ile başkentteki memur aristokrasisi arasında çatışmalar yaşanmıştır. Bu savaşların sonucunda I. Aleksios ile başa geçen Komnenos Hanedanı, kuzeyde Yeni Blakhernai Saray'ını ve hemen ardından yeni surları yaptırmışlardır. Pantokrator Manastırı'nın kent planlamasıyla belirlenen önemli bir yerde, kentin merkezinde yeniden yapılmasıyla İmparatorun anıtsal mezarını barındıran Havariyyun Kilisesi eski önemini yitirmiştir.

Angeloslar döneminde imparatorluk çöküş sürecine girmesi nedeniyle bir yandan ortaya çıkan gerginlikler, öte yandan İtalyan donanmasının büyüme arzusu, 4. Haçlı Seferi'ne çıkan ordunun Konstantinopolis'e yönelmesiyle sonuçlanmış ve kent 1203 ve 1204'te ele geçirilmiştir. Kentin yoğun nüfuslu kuzey ve doğu bölgeleri ile imparatorluk sarayı bu çalışma sırasında yıkılmıştır. Latinler kendi oturdukları konutları bile onaramadıkları için, kent uğradığı yağmalamalar sonucu yarım yüzyılda bakımsızlaşmıştır. Galata 1296'da Venedikliler tarafından alınmış ve 1394'te Galata Kulesi inşa edilmiştir.

Sultanahmet Meydanı çevresindeki eski kent merkezi, Hippodrom ve İmparatorluk Sarayı uzun zaman ihmal edilmiş ve bu nedenle bazı bölümleri zamanla yıkılmıştır. Büyük sütunlu caddelerde yangınlarda ve 12.-14. yüzyıllarda meydana gelen depremlerde yıkılmış, iki yanlarındaki sütunların yerini ağaçlar almıştır.

14. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlıların baskısı artmıştır. 15. yüzyıl başlarının gezginleri, Konstantinopolis'i surlar tarafından bütünlüğü sağlanan dağınık köylere dönüşmüş bir kent olarak betimlerler. Beyazıt, 1395'te, Boğaz'da Güzelce Hisar'ı yaptırmıştır. 1452'de ise Rumeli Hisarı, Fatih Sultan Mehmet tarafından inşa ettirilmiştir.

Constantinopolis'in Fatih tarafından başkent haline getirilmesi için dört yıl gerekmiş; İstanbul ancak 1457'de Edirne'nin yerine başkent olmuştur.

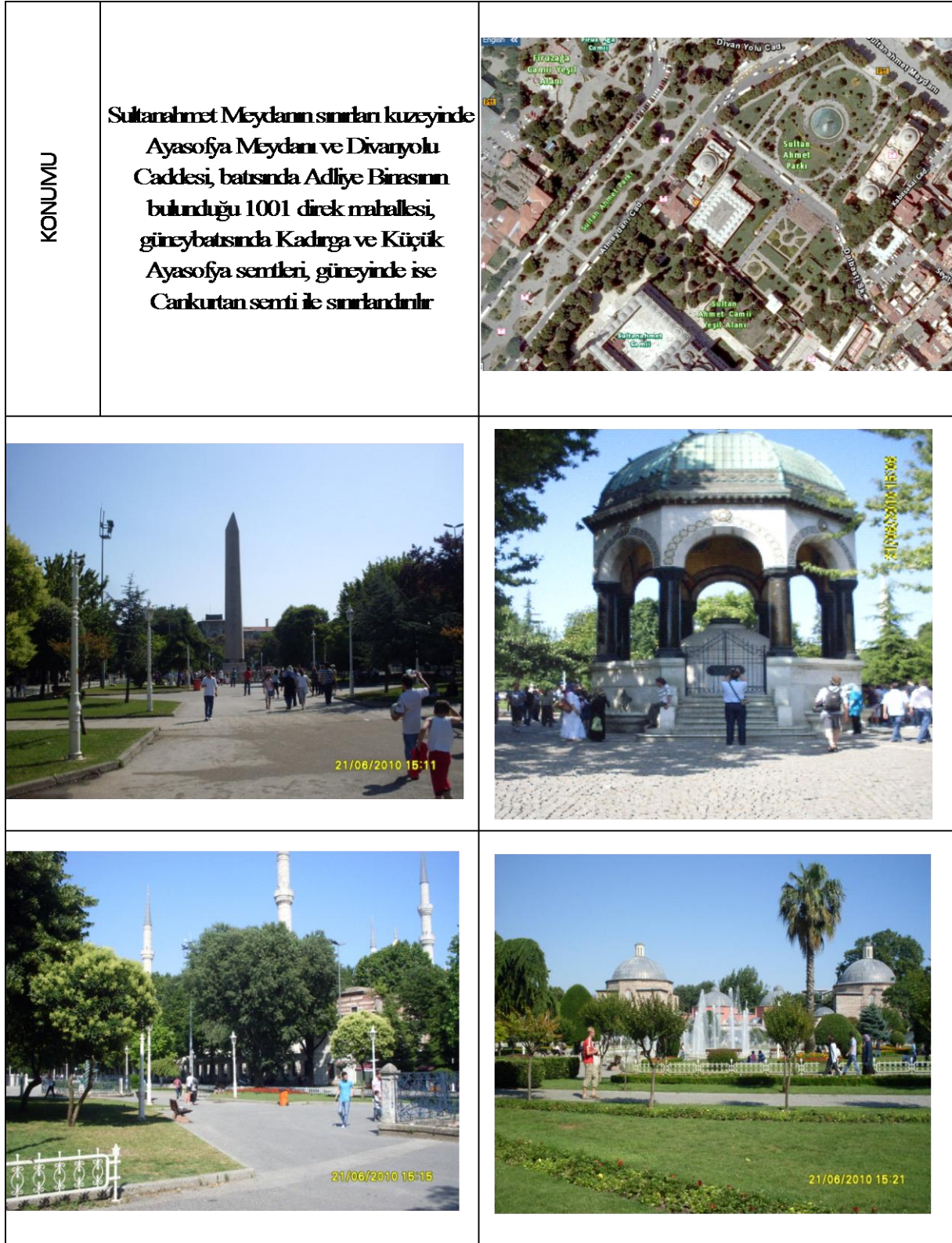
1457'de Fatih, şimdi Beyazıt Meydanının bulunduğu Forum Tauri'de, yüksek duvarlarla çevrili Eski Saray'ın inşasına başlamıştır. Sarayın güneyinde Simkeş Hanı olarak adlandırılan Darphane, doğusunda ise Forum Tauri ve Makros Embolos üzerinde ticaret merkezi işlevini sürdürmektedir. Yerleşim bölgeleri olarak, Haliç sahil ve yamaçları ile, Beyazıt-Aksaray arasındaki iki bölge tercih edilmiştir. Türkler Aksaray ve Beyazıt çevresi ile Eski Saray'la

Fatih Külliyesi arasında Haliç'e bakan yamaçlara, bir kısım Türkler Üsküdar'a, Bursa'dan gelen Türkler de, Eyüp'teki imaret çevresine yerleştirilmişlerdir. Rumlar, daha çok Marmara kıyılarına ve Galata'ya, Ermeniler, Samatya'ya, Samsun ve Sinop'tan gelenler, Galata surları dışında Tophane'ye yerleştirilmişlerdir. Fetih sırasında tarafsız kalan Galata Cenevizliler'i ticaret, din ve özgür yaşamları için Fatih'ten 1453'te bir ahitname almışlarsa da, 1455'te "zımmi" statüsüne girmişlerdir. Yerleştikleri bölgelere, bazen geldikleri yörelerin adları verilen bu ilk devşirme halkın kompozisyonu, devletin kavimler üstü yapısını gösterir.

Kanuni Sultan Süleyman dönemi, imparatorluğun en zengin ve güçlü olduğu ve Türk-İslam kültürüne özgü bir kent imgesinin yaratıldığı dönemdir. Sinan, Kanuni, II. Selim ve III. Murad dönemi İstanbul'un kent silüetinin yaratıcısıdır. İstanbul'u idare eden sınıf ve bunların başında olan sultanı büyük yapılar olan külliyeler ve büyük kamu yapıları, halkı ise mahalle sınırları içindeki küçük yapılar olan evler temsil etmektedirler. Bu ikilem kent sistemini oluşturmuştur. İstanbul'un dokusu, karakteristik çıkmaz sokaklarla bir düzensizlik ağına ve düğümlere benzer. Düğüm noktalarında mahalle mescitleri, çeşmeler, sübyan mektepleri, daha büyük düğümlerde ise külliyeler yer alır. Kent hiyerarşisi içinde Sultan külliyesi başta gelir ve kent silüetinin röperlerini oluştururlar. Külliye etrafındaki kent dokusu homojen karakteriyle, anıtsalın anlaşılması ve vurgulanması için ideal bir fon oluşturmuştur.

Sultan II. Abdülhamit zamanında Sultanahmet'teki Alman Çeşmesi dönemin önemli yapıları arasındadır (Tayşi 2006).

4.2 SULTANAHMET MEYDANI

Şekil 4.1 Sultanahmet Meydanı'ndan Görünümler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.2.1 Sultanahmet Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi

1500 yıllık geçmişi ile İstanbul ilinin en eski yerleşim birimde konumlanan, Sultanahmet Meydanı Sultanahmet camii etrafında gelişmiştir. Sultanahmet Meydanı bugün tarihi sit alanı olarak konumlandırılmaktadır. Sultanahmet Meydanı, birbirine yakın dört ayrı mekandan oluşur.

Birincisi, Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya arasında ortasında havuzu bulunan parktır. 1939'da sınırlı imkanlarla Ayasofya'nın önü ve yakın çevresi park olarak düzenlenmiş, bugün parkın ortasında bulunan havuz o günlerden kalmıştır. Üç kez yenilenerek büyütülmüştür (Şekil 4.2).

1980'li yılların başında, Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya ortasındaki 13.000 m²'lik alan yeniden düzenlenmiştir (Çetindağ 2007). Parkta bulunan büyük yuvarlak havuz, geniş su yüzeyi ile üzerinde yansımalar oluşturarak görsel açıdan meydan peyzajına katkıda bulunmaktadır (Gültekin 1996).

Şekil 4.2 Sultanahmet Külliyesi ile Ayasofya arasındaki havuzlu park (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

İkincisi, içinde Alman Çeşmesi ile dikilitaşların yer aldığı eski hipodrom alanıdır. Bu parkta çim alanlar hakim durumdadır. Yer yer çiçek tarhları ile fazla boylanmayan çalılar parkta yer almıştır. Alman çeşmesi yakınındaki salkım söğüt (*Salix babylonica*) parkın estetik değerini arttırmaktadır.

Alman imparatoru II. Wilhelm'in 1898'de yaptığı ikinci ziyaretin anısına yapılan çeşme için çalışmalara 1899 yaz aylarında başlanmış; önce Hippodrom alanının ve dikilitaşların çevresi düzenlenmiş, ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır (Şekil 4.3). Bugün At Meydanı'nın çevresindeki yollarda bulunan yaşlı at kestaneleri (*Aesculus hippocastanum*) o günlerden kalmıştır. At meydanındaki dikili taşlar, camii ve külliyesinin minareleri meydanda nirengi görevini üstlenir. (Gültekin 1996).

Şekil 4.3 Alman çeşmesi ve etrafındaki düzenlemeler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Üçüncüsü, biraz küçük olmakla beraber, yaz aylarında ziyaretçisi fazladır. Sultanahmet Külliyesi'ne yakındır, büyük bir bölümüne, ses ve ışık gösterilerini izleyenlerin oturması için aralıksız banklar yerleştirilmiştir bodur ardıç (*Juniperus communis subsp. nana*) ve porsuk (*Taxus baccata*) ağaçları ile bitkilendirilmiştir .

Dördüncüsü, Adliye Sarayı ile Firuz Ağa Camii arasındadır. Parkın ortasında Bizans döneminden kalma bir sarayın kalıntıları bulunmaktadır, köşesine ise mermer kaplamalı kaskatlı bir çeşme yaptırılmıştır.

Sultanahmet Meydanı etrafındaki tarihi ve önemli yapılar:

Dikilitaş: At meydanında mevcut dikilitaşlardan biri VII.Konstantin tarafından (911-959) dikilmiştir.Kesme taşlarla örülü olan ve üzeri yer yer kopuk olarak görülen bu dikilitaşın üzerinde eskiden tunç levhalar ve tepesinde de gene tunçtan bir küre bulunuyordu.

Tunç levhalarda Konstantin'in büyük babası Makedonyalı I. Bazil'in (867-886) zaferleri, fetihleri kabartma olarak tasvir edilmiştir. Bu levhalar sütunun üzerinde ancak 2,5 asır durabilmiş ve İstanbul'un Latinler tarafından istilasında para basmak üzere sökülmüştür.

Burmali sütun: At meydanının üzerindeki sütunlardan biride burmalı sütun (yılanlı sütun)'dur. Büyük Konstantin tarafından Delfi şehrinden İstanbul'a getirilip diktirilen bu sütun Helenistik devrine ait abidelerin en eskisidir.

I. Theodosius Dikilitaşı: İstanbul'ın en eski abidesi diye anılmıştır. Bu taş firavun Tatmoziz III tarafından M.Ö 1547 yıllarında aşağı Mısır'da Heliopolis şehrinde dikilmiştir.Bu taş Theodosius tarafından 390 senesinde İstanbul'a getirilmiştir.

I.Ayasofya: İmparator Konstantin ölürken oğluna bir ibadethane yaptırmasını vasiyet etmesi üzerine 360 yılında bugünkü Ayasofya'nın yerine bir kilise inşa ettirmişti. Bu kilise 415 yılında bir harabeye dönmüş, 532 yılında ise tamamen yıkılmıştır. Bunun üzerine İmparator Justinyen şimdiye dek görülmemiş bir muhteşemlikte bir kilise yaptırmaya karar vermiştir. Mimarları olan Trallesli Anthemios ve Miletli İsidor bu yapıyı şehrin en güzel sahasında, yangınlara, zelzelere karşı koyacak ve gelecek asırlara yetişecek şekilde bir eser yaratmak için hazırlıklara başlamışlardır. Ayasofya, Bizans sanatının ana örneğidir. Mimarları Trallesli Anthemios ve Miletli İsidor bu yapıyı bir esas kubbenin iki yarım kubbeye bağlanması ile elde edilen bir bazilika olarak planlamışlardır. Kubbeli bazilika yapı şekli Bizans mimarisinin buluşudur.

II.İbrahim Paşa Sarayı: At meydanında; Meydanın batı kenarında Hipodromun kademelerine ait kalıntılar üzerine inşa edilmiş olan İbrahim Paşa Sarayı adı ile tanınan bina tam bir seyirlik binasıdır.

Sultanahmet camii: Külliye'nin ilk yapısı camidir. At meydanındaki İstimlak edilen yapılar yıkılarak 7 Kasım 1609 tarihinde temel kazılmasına başlanmış ve 14 Şubat 1610'da temel atılmıştır. İnşaatı 7 yıl süren camii 9 Haziran 1617' de törenle ibadete açılırken külliye'nin

tamamı bitirilmemiş, Hünkar kasrı, dış avlu duvarları Arasta ve hastane bitirilebilmiştir. Diğer bölümler ise 1619 yılında tamamlanmış olmalıdır (Lal 1988) .

Tapu Kadastro Müdürlüğü: 1908’de Defter-i Hakani binası olarak yapılan yapı, bugün Tapu ve Kadastro Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Mimar Vedat Tek tarafından yapılmıştır. At Meydanının batı cephesinde inşa edilmiştir. Önünden At Meydanı Caddesi geçmektedir.

Sultanahmet Parkı: Eğlenme, dinlenme, gezinti ve diğer rekreatif faaliyetlerin yapılması için ayrılmış alandır. Sultanahmet Parkı, Sultanahmet Camii'nin kuzeydoğusu, Ayasofya Müzesinin güneyinde konumlanmıştır. Kuzeyinden hafif raylı yolu, güneyinde ise araç yolu ile ayrılmaktadır. Park içi bitkilendirmesinde genelde orta boy ağaçlar ve çalılar kullanılmıştır. Ayrıca soliter bitki olarak farklı palmye türleri kullanıldığı görülmektedir. Park bitkilendirmesi mekan konsepti açısından tartışılmaya açık olsa da temizlik ve bakımlılık durumundan iyi durumdadır.

At meydanı: Roma İmparatoru Septimus Severus tarafından M.S 325’te yapımı biten meydan önceleri Hipodrom olarak kullanılmıştır. Spina denilen eksen boyunca birçok dikilitaş dizgisinin çoğu tarihte yıkılmış ve yerinden sökülmüştür. Osmanlı döneminde törenlerin ve at yarışlarının yapıldığı alan At Meydanı adını almıştır (Çetindağ 2007).

4.2.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Sultanahmet Meydanının İncelenmesi

4.2.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi

İstanbul’un tarihsel gelişmesi ile ilgili izlerin en yoğun biçimde bir arada bulunduğu yörelerden biri olması, mimarı yapılar ve anıtsal yapılara sahip olması, tarihsel ve kültürel mirastan günümüze kalmış bir siluet ve sit bütününe sahip olması gibi özelliklerinden dolayı, turizm açısından önemli bir yerdir (Lal 1988).

Hemen hemen günün her saatinde yoğun bir kullanım talebiyle karşı karşıya olan meydan, kullanıcı çeşitliliğine de sahiptir. Sultanahmet Meydanı, dini, kültürel tarihi, yapı ve mekanları içermesinin yanısıra konaklama ve ticaret merkezlerine yakınlığı ile her kesimden,

yerli ve yabancı insanların yoğun olarak kullandığı bir alandır. Aynı zamanda her yıl düzenlenen Ramazan etkinlikleri nedeniyle de yoğun kullanıma sahiptir.

4.2.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi

Meydan, geniş alana sahip olması, farklı parçalardan oluşması, sınırlayıcıların bulunmaması ve etrafındaki yapıların kendini duvar gibi örmemesi nedeniyle bir bütün olarak algılanamamaktadır.

Meydan içerisindeki yapılar, insan ölçeğinde olmamasına karşın, etraftan geçen yollar, meydanlar, bitkisel ve yapısal elemanların varlığı, yapıları vurgulamakta ve algılanmasını üst düzeye çıkarmaktadır.

Meydan tarihi, kültürel, dini, ticari ve turistik bir merkez olması nedeniyle trafik sorunlarına sahiptir.

4.2.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi

Sultanahmet Meydanı geniş alanları kapladığı için yer döşemeleri farklılıklar göstermektedir. Kullanılan malzemeler balıksırtı dizilimli granit parke taş, beton, asfalt, granit küptaş, kilitli parke taş ile kaplıdır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 Sultanahmet Parkı ve etrafındaki farklı döşemeler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Sultanahmet Meydanı içinde çok çeşitli donatı elemanları bulunmaktadır. Oturma elemanları, aydınlatma elemanları, sınırlandırıcılar, çeşmeler, çöp kutuları, çiçeklikler, bilgilendirme ve reklam panoları bunlar arasındadır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5 Sultanahmet Meydanında kullanılan çiçeklik (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

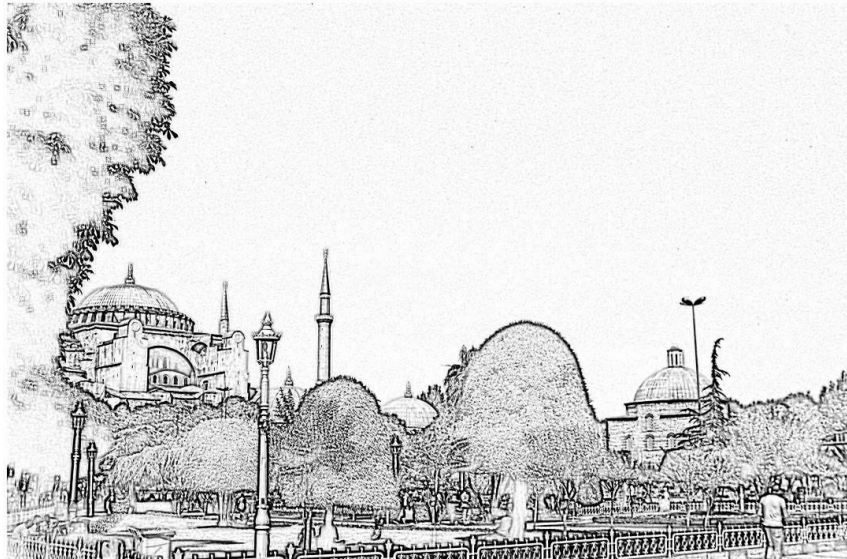
Sultanahmet Parkı içerisinde bulunan fiskiyeli havuz ve etrafındaki oturma birimleri ve meydanadaki diğer oturma bankları, alandaki oturma ve dinlenme ihtiyacı eksikliklerini giderememektedir. Meydanın konseptine uygun oturma ve dinlenme alanlarını çoğaltmak gereklidir. Oturma ve dinlenme alanlarını çoğaltırken tarihi öğelere zarar verilmemeli ve kullanılan malzemeler tarihi yapının karakterine uygun olmalıdır.

Meydandaki çöp kutularının plastik olması ve sabit olmaması alanın kimliğine uymamaktadır (Şekil 4.6).

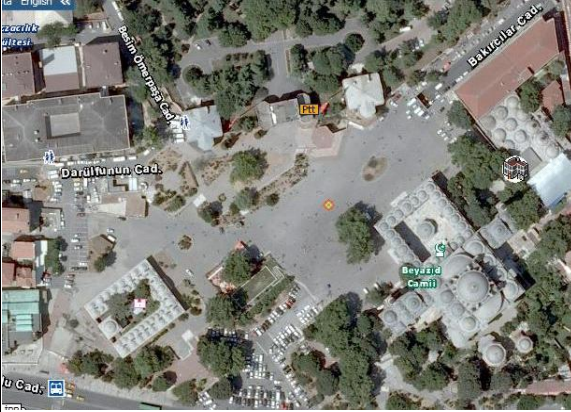

Şekil 4.6 Sultanahmet Meydanında alan estetiğine uymayan çöp kutusu (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Sultanahmet Meydanı'nda genel olarak At kestanesi (*Aesculus hippocastaneum*), Çınar (*Platanus acerifolia*) gibi geniş tepe tacı yapan ağaçlar olduğu gözlenmiştir. Bunların yanı sıra Sultanahmet Parkı'nda ve diğer yeşil alanlarda orta boylu ağaçlar ve çalılar kullanılmıştır. Bunlardan bazıları; Erguvan (*Cercis siliquastrum*), Oya (*Lagerstromia indica*), Şimşir (*Buxus*), Porsuk (*Taxus*)'dur. Geniş alanlarda orta boylu ağaçlar ve çalılarının kullanılması tarihi binaların etkisini yitirmemesine ve bir fon oluşturarak vurgulanmasına neden olur (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 Sultanahmet Meydanında kullanılan orta boylu ağaçlar ve çalılarının tarihi binaların silüetine katkısı (Çizen: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.3 BEYAZIT MEYDANI

<p>KONUMU</p>	<p>Beyazıt Meydanı; İstanbul Üniversitesi binaları, Bakırcılar Çarşısı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Sahaflar, Beyazıt Camii ve çevresindeki türbeleri, İ.Ü. Genel Kütüphanesi ve Beyazıt Medresesi ile tanımlanabilir.</p>	
 <p>21/06/2010 14:42</p>	 <p>21/06/2010 14:42</p>	
 <p>21/06/2010 14:43</p>	 <p>21/06/2010 14:46</p>	

Şekil 4.8 Beyazıt Meydanı'ndan Görünümler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.3.1 Beyazıt Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi

Beyazıt Meydanı İstanbul'un sembol haline gelmiş meydanlarından biridir. Tarihi yarımada'nın en yüksek noktalarındandır. Kültürel ve dini binaların arasında yer almış, konaklama ve ticaret merkezlerine yakın olduğundan öğrenci, turist ve her kesimden değişik karakterde yayanın toplandığı ve dağıldığı bir alandır (Şekil 4.9).

Beyazıt Bizans döneminde kentin en büyük Forumu, Türk döneminde de bir Saray Meydanı olarak İstanbul kentinin fiziksel yapısında olduğu kadar kent imgesinin oluşmasında da önemli yeri olan bir tarihi kent ögesidir.

Fakat meydanın anıtsal bir forum (Forum Tauri) düzenlenmesi I. Teodosius zamanında olmuştur. 393 yılında bitirilen Forum'un yapımı sırasında çıkarılan toprak Eleutherios limanına (bugünkü Langa) dökülmüş, engebeli arazinin düzeltilmesi için meydanın güney kısmına büyük payanda duvarları inşa edilmiştir.

Gelişmiş bir program olan Forum'un, Roma'daki Trayan Forumu'na benzemesi amaçlanmış ve bu istek, meydanın anıtsal meydan çeşmesi (Nympheum), bazilika, zafer takı, imparatorun heykelini taşıyan sütun, saraylar, anıt ve heykeller gibi yapılarla doldurmasına yol açmıştır (İşözen 1987).

Şekil 4.9 Beyazıt Meydanı Konumu (İBB Şehir Rehberi 2010).

Günümüzde Simkeşhane önünde kalıntıları bulunan Theodosius'un Zafer Takı, Mese'nin ekseninde idi ve Forum'un Aksaray yönündeki batı sınırını belirliyordu (Şekil 4.10). Kentin Auguston'dan (Ayasofya Meydanı) başlayarak batıya doğru gelişen revaklı ana aksı Mese, Kostantin Forumu'nu ve fırıncılar semti Artopplion'u geçerek Tauri Forumu'na ulaşıyordu. Çok sayıda anıt ve heykelle bezenmiş olan Tauri Forumu, zaman zaman kentin görünümünü değiştiren deprem ve yangın gibi olaylar nedeniyle daha Bizans ortaçağında oldukça tahrip olmuştur.

1204 Latin istilasında Forum Tauri yağmalanırken Teodosyus'un atlı heykeli de eritilmiş, üzerinde bir keşişin yaşadığı sütunun kabartmaları da batıl inançlı halk tarafından tahrip edilmişti.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldıktan sonra Tauri Forumu'nun bir bölümü de içine alan eski sarayını 1454'te yaptırmıştır.

II. Beyazıt padişah olduğunda bu eski forum alanına 1501-1506 yılları arasında Fatih'ten sonra kentin ikinci büyük külliyesini yaptırmıştır. II. Beyazıt, bu külliye sarayının yanında yaptırırken en eski İslam geleneğinde olduğu gibi saray-cami ilişkisini kurmak istemiş olabilir. Cami, medrese, imaret, kervansaray, sübyan mektebi, hamam ve türbelerle birlikte dini toplumsal bir kompleks olan II. Beyazıt külliyesi yeni kent yapısının en önemli odağını oluşturmuştur.

Şekil 4.10 Simkeşhane önünde tauri forumu kalıntıları (URL-2 2010).

Osmanlı döneminin başından bu yana Beyazıt Meydanı bir yandan saray bir yandan külliye diğer yandan konutlar ve dükkânlarla karışmış ağaçlıklı bir meydan görüntüsü içinde olmuştur. Roma forumunun düzenli mimarisinin yerine giderek mimari düzeni ortadan kalmış, pituresk, spontane, çok işlevli, büyük anıtlarla küçük dükkanın birbirine karıştığı bir işlevsel meydan almıştır. Kanuni çağında İstanbul'da açılmaya başlanan kahvehaneler burada da yerlerini almış olmalıdır.

II. Abdülhamit devri başlarında meydan kitapçı, berber, kebabçı gibi esnaf barakaları ile dolmuştur. Seyyar satıcılarla bir pazar yerini andıran meydan, çarşının hemen yanında olduğu için hareketli ve kalabalıktı (İşözen 1987).

İstanbul'da 1923-1924 yılları arasında belediye başkanlığı yapan Haydar Bey (Ali Haydar Yuluğ) zamanında Beyazıt Meydanı yeniden ele alınarak Y. Mimar Asım Kömürcüoğlu tarafından düzenlenmiştir. Ortasına eliptik planlı, çift fiskiyeli bir havuz ve çiçek tarhları yapılmış, havuzun çevresinde tramvayların dönüş yaptığı bir trafik yolu oluşturulmuştur. O sıralarda Beyazıt Medresesinin ve hamamının çevresi iki üç katlı kargir ve ahşap yapılarla çevrili bir mahalleydi. Ordu Caddesi üzerinde Aksaray'dan Divanyolu'na giden tramvay yolu meydanın güneyini sınırlayan yine iki üç katlı ahşap ve kargir yapıları adeta sürtünerek geçirdi (İşözen 1987).

1956-1957 yıllarında İstanbul'un imarı adı altında yürütülen çalışmalar sırasında Beyazıt Meydanının önünden geçen 9.5m'lik yolu trafik sıkışıklığına bir çare bulmak için, anıtları koruyucu bir tavırdan oldukça uzak bir tutumla, Simkeşhane ve Hasanpaşa Hanı gibi yapılar kesilerek Ordu Caddesi eni 30 m olacak şekilde genişletilmiştir. Beyazıt Meydanından Aksaray'a doğru Simkeşhane ve Hasanpaşa hanlarının kente gerçekten değer kazandıran cepheleri yok edilmiş, yolun kotunun değiştirilmesiyle Beyazıt hamamı ve Hasanpaşa medresesine giden yolun başı havada kalmış, böylece meydanının birçok tarihi özelliği ortadan kalmıştır.

1957-1958 yıllarında başlatılan düzenleme çalışmalarında seviyeler değiştirilmiş, meydanın kotu güneyde 3.5 m düşürülerek üniversiteye doğru yükselen bir eğim verilmiştir. Yukarıda kalan Beyazıt Medresesiyle meydan arasında setler yapılmıştır. Cami çevresinde 50, Ordu Caddesi'nin kuzey kenarında ise 70 dükkan kamulaştırılarak yıktırılmıştır. Herşeye rağmen Beyazıt Meydanı, çevresindeki yapılar, faaliyetler, Theodosius Forumu'nun, eski sarayın,

Beyazıt Külliyesinin, Darülfünunun anılarıyla bir büyük kent yaşamının vazgeçilmez bir fiziksel ve simgesel ögesidir.

Beyazıt meydanı çevresindeki tarihi yapılar:

Eski Saray / Saray-ı Atik: İstanbul'un alınmasından hemen sonra (1454 yılında) Fatih Sultan II. Mehmet tarafından imparator Kostantin'in, Kapitol'ünün yerinde yaptırılan ilk Türk sarayıdır.

II. Beyazıt külliyesi: XVI.yy'ın ilk Sultan Külliyesi Fatih'in oğlu II. Beyazıt tarafından Tauri Forumu'nun üzerinde eski sarayın hemen yanında camii, tabhane, medrese, mektep, imaret, hamam, kervansaray, sebil, muvakkithane ve türbe yapılarını içeren bir programla gerçekleştirilmiştir.

Simkeşhane/Şimkeş Hanı: Beyazıt'tan Laleli'ye giden caddenin güney kenarında, Hasanpaşa Hanı'nın yakınındadır. Forum Tauri sınırları içinde yer alan Zafer Takı'nın bulunduğu alanda inşa edilmiş olan bugünkü yapıdan önce aynı yere Fatih Sultan Mehmet 1470-1475 yılları arasında ilk darphane binasıyla birlikte bir cami yaptırmıştır. Evliya Çelebi'nin 'Kale Misali' olduğunu yazdığı darphane binası ard arda oluşan yangın hasarları nedeniyle 1707 yılında Sultan III. Ahmet'in annesi Başkadın Emetullah Banu (Gülnuş) Sultan tarafından baş mimar Mehmet Ağa'ya yeniden yaptırılmıştır.

Çarşı ve handan oluşan yapının iç tarafındaki han odalarında 'Simkeş' denilen gümüş iplik ve tel yapılmakta, dış taraftaki dükkânlarda da içeride üretilen malzeme satılmaktadır. 1973'ler de güney kanadı restore edilmeye başlanan yapı il halk kütüphanesi ve çarşı olarak kullanılmaktadır.

İstanbul Üniversitesi: Bugünkü üniversite binası Fatih Sultan Mehmet'in yaptırdığı eski saray binaların yerine 1866'da Fransız Mimar Bourgeois tarafından Seraskerat Binası olarak inşa edilmiştir. Meşrutiyet döneminde Harbiye Nezareti ismini alan yapı, bu işlevine Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar sürdürmüştür.18 Kasım 1933'ten itibaren İstanbul Darülfünunu olarak kullanılmaya başlanmış, Darülfünun üniversite adını aldıktan sonra tıp ve hukuk fakülteleri öğrencilerinin ders gördükleri yer olmuştur.

Bakırcılar Çarşısı: XIV. yy.' da 'Chalkoprayeia'da (Zeynep Sultan camisi çevresi) çalıştıkları bilinen bakırcılar 1457'den önce dükkânlarını buradan Tahtakale civarına taşımışlardır. 'Sük- i Nahhasin' denilen Bakırcılar Çarşısı XVII.yy.' da Beyazıt'a nakledilerek, Beyazıt Camisiyle Üniversite arasına, Bakırcılar ve Fuat Paşa caddesine üzerine yerleştirilmişlerdir. Evliya Çelebi eski sarayın sınırları tarif ederken, sarayın doğu köşesini Bakırcılar'dan başladığını söylemektedir. XIX. yy. sonunda seraskerlik kapısını yapımı sırasında avlu duvarının avlu duvarının altına arazi eğiminden yararlanarak bir sıra tonozlu dükkân inşa edilmiştir. Bu dükkânlar Darüşşafaka'ya vakfedildikten sonra içlerine Bakırcılar yerleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra buradaki Bakırcılar caddenin karşı tarafındaki dükkânlara ve daha sonra kapalı çarşıya doğru yayılarak geniş bir alanı kaplamışlardır.

Sahaflar Çarşısı: Bugün Beyazıt Camisi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Divanyolu arasında kalan eğimli alanda yerleşmiş olan Sahaflar Çarşısı'nda daha önceleri Hakkaklar ve mühür kazanlar çalışırlardı. O dönemde Hakkaklar Çarşısı adı verilen bu alanın Kapalı Çarşı'ya açılan kapısına Hakkaklar Kapısı; Beyazıt Meydanı'na çıkan kapıya ise Kaşıkçılar Kapısı denmiştir. Sahaflar ise Kapalı Çarşı'nın içinde, günümüzde yorgancılardan bulunduğu kısımda yerleşmişlerdi.

4.3.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Beyazıt Meydanı'nın İncelenmesi

4.3.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi

Beyazıt Meydanı, anıtsal yapıları ve işlevleri ile Roma devrinden beri önemini korumuş bir merkezdir. Bu meydan, Bizans döneminde kentin en büyük forumu, Osmanlı döneminde de bir saray meydanı olarak İstanbul kentinin fiziksel yapısında olduğu kadar kent imgesinin oluşumunda da önemli yeri tarihi bir kent ögesidir.

Beyazıt Meydanı'nı çoğunluk olarak gençlerin ve orta yaşlıların kullandığı görülmektedir. Meydanın kullanımında üniversite öğrencilerinin hayli fazla olması da göze çarpmaktadır. Meydan ve çevresi tarihsel özellikleri, ticari, yönetsel, sosyal, kültürel vb fonksiyonlar ile yoğun bir ulaşımı yüklemiş durumdadır. Bu mekanın söz konusu fonksiyonlara en uygun şekilde cevap vermelidir.

4.3.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi

Meydan, kimlik ve yer duygusunun yaratılabilmesi için fiziksel olarak iyi tanımlanmış olmalıdır.

Beyazıt Meydanı çevresinde bulunan, Beyazıt Camii, Beyazıt Medresesi, İstanbul Üniversite giriş kapısı, Beyazıt Kulesi, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi, Kapalıçarşı gibi tarihi ve mimari öneme sahip mevcut yapılar meydanın tarihi imgesini vurgulamaktadır. Meydan kapalı bir meydan olmasına karşın kuşatılmışlık etkisi vermemektedir.

Beyazıt Meydanı çok büyük olduğu için algılama gücünü yaşamaktadır. Bu büyük alan plansız kullanımlar nedeni ile yeterince değerlendirilememektedir.

4.3.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi

Beyazıt Meydanı'nda döşeme malzemesi olarak granit taşlar (20x40 cm), granit küptaş ve pres tuğla kullanılmıştır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 Beyazıt Meydan zemininde granit taş ve pres tuğla kaplanmış alanlara bir örnek (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydan yüzeyinde kullanılan döşeme elemanlarının yönlendirici özelliği zayıftır. Bu da kullanıcıları olumsuz etkilemektedir. Döşeme elemanlarının yönlendirme etkilerinin farklı renk ve malzemeler ile geliştirilmesi gerekir.

Meydanın tümünde kent mobilyaları eksik ve bakımsızdır (

Şekil 4.12). Meydan'daki oturma ihtiyacı çay bahçeleri ve kahvelerle sağlanmaktadır. Beyazıt Camii'nin güney kesimindeki alan çay bahçesi olarak kullanılmaktadır. Donatı elemanlarını ise plastik masa sandalyeler ve prefabrik servis birimleri oluşturmaktadır (Şekil 4.13).

Şekil 4.12 Meydanda bulunan kent mobilyalarının bakımsızlığı (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Şekil 4.13 Meydanda bulunan su ögesi ve çay bahçesi (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi'nin önünde yer alan dikdörtgen formlu havuz estetikten yoksun görüntüsü ile meydana su sesi vermektedir. Konumu gereği meydan plastiği olma özelliğinden de yoksundur. Meydana görsel açıdan hiçbir katkısı olmamasına karşın yanında bulunan çay bahçesine serinlik katmaktadır.

Meydanda plastik olarak niteleyeceğimiz bir obje olmamasına karşın, İstanbul Üniversitesi giriş kapısı ilginç mimarisi ile bir vurgu elemanı gibi insanları kendine doğru çekmektedir. Mimari yapısı, yüzeyindeki doku, renk kalitesi ve arkasındaki yeşil fon ve sağında yer alan Salkım Söğüt (*Salix babylonica*) ile meydana görsel açıdan katkıda bulunmaktadır (Şekil 4.14).

Meydanda bulunan yeşil alanlar yeterli değildir. Mevcut olan yeşil doku içinde de boylu büyük ağaçların dışındaki çalı grubu ve çim alanlar da bakımsızlıktan bozulmuş durumdadırlar. Geniş tepe çaplı boylu ağaç olarak Çınar (*Platanus x acerifolia*), At kestanesi (*Aesculus hippocastanum*), Dişbudak (*Fraxinus excelsior*) vb. bitki kitleleri meydana gölge ortamlar oluşturmaktadır. Çalı grubu olarak ta, kadın tuzluğu (*Berberis thunbergii*), Ateş dikenini (*Pyracantha coccinea*), Taflan (*Euonymus japonica*), Zakkum (*Nerium oleander*) vb. bulunmaktadır. Beyazıt Meydanı içindeki bitkilerin çeşitlilik ve sayı bakımından eksikliği nedeni ile meydan yeterince çekici değildir.

Şekil 4.14 Meydanda bulunan yeşil alandan bir görünüm (Çizen: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydan gece aydınlatması bakımından yetersizdir. Bu da meydanı gece kullananlar için, güvensiz bir ortam oluşturmaktadır.

4.4 TAKSİM MEYDANI

<p>KONUMU</p>	<p>Taksim'de, İstiklal Caddesi'nin açıldığı noktadaki alandır.</p>	
		
		

Şekil 4.15 Taksim Meydanı'ndan Görünümler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.4.1 Taksim Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi

Şişhane ve Tünelbaşı'ndan başlayıp ana eksen olan İstiklal Caddesi'nin iki yanında yoğun bir yerleşim sergileyen Beyoğlu, burada ilk kez geniş perspektifli bir boşluğa ulaşır ve bu meydandan, kendisine ulaşmış olan insan ve taşıt hacmini, çeşitli yönlerle taksim eder.

Buraya giren ilk imar eseri, klasik Osmanlı üslubunda bir su binasıdır. 1732-1733'te I. Mahmud'un, şehrin kuzeyindeki gümrak Belgrad ormanlarından şehre su getirmek için yaptırdığı kemerler sistemi burada sona eriyordu ve depolanan su, köşe başındaki taş bir maksemden, çeşitli yönlerle taksim ediliyordu. Meydan ve yakın çevresi adını bu maksemden ve suların buradan taksiminden alır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 Taksim Maksemi (URL-3 2010).

Meydana imar getiren ikinci eser ise, Harbiye yolu başındaki Topçular Kışlasıdır. Bugünkü Atatürk Kültür Merkezi önüne gelen yeşil alanda da, daha basit yapıda ortası avlulu ahırlar yer almaktaydı. Kışlanın karşısındaki boşluk talim yeri idi. Burası 1920'li yılların sonunda apartmanlarla dolarak bir semt halini almış ve Talimhane olarak adlandırılmıştır.

1920'li ve 1930'lu yıllarda, binaları boşalmış ve avlusu futbol sahası olarak kullanılan kışla, 1939'u izleyen birkaç yıllık Lütüf Kırdar imar operasyonu sırasında ortadan kaldırılmıştır.

Meydanın doğu, yani Boğaziçi tarafı ve yamaçları, azınlık ve Müslüman Mezarlıkları ile kaplanmıştı. Meydan kenarında ise bostancıbaşıların işlettiği geniş bir açık hava kahvesi yer alıyordu (Gültekin 1996).

1920'li yıllarda Ayazpaşa Mezarlığı ortadan kaldırılmış ve bugünkü apartman dizileri, Gümüşsüyü Askeri Hastahanesi'nin bulunduğu yere kadar yayılmıştır. Meydanın kenarında, 19. yy'da, Elektrik İdaresi'nin yabancı müdürü için bir lojman binası yapılmıştı. Cephesi sarmaşıktı, üç katlı bu güzel bina da II. Dünya Savaşı sonrasında yıktırılarak yerine ve arkasına, bugünkü Atatürk Kültür Merkezi yaptırılmıştır (Şekil 4.17) (İşözen 1987).

Şekil 4.17 Atatürk Kültür Merkezi (URL-4 2010).

20.yy. başlarında Beyoğlu'nda başlayan çok katlı yapılaşmalar ve bunların iş ve alışveriş, kültür merkezi olarak gelişmesi doğal olarak insan ve trafik aktivitesini arttırmıştır.

1928'de açılmış olan Taksim Cumhuriyet Anıtı dört yöne hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Taksim anıtı Pietro Canoni, Sabiha Hanım ve Hadi Bey tarafından yapılmıştır. Çevre düzenlemesi ve kaidesi Mimar Mongeri'ye aittir. Çevresinde bir tören alanı ile birlikte bir de trafik akımını hızlandırmak için ring şeklinde düzenlenmiştir.

Taksim Meydanı çevresine, Atatürk Kültür Merkezi'nin, Sheraton Oteli'nin, Etap Marmara'nın ve Taksim Belediye Gazinosu ile Belediye Sanat Galerisi'nin yapılması, galeriden itibaren taksim doğrultusunda tek katlı dükkan, büro, bulvar kahveleri, P.T.T.'nin yapılması ile Taksim Meydanı'nın bugünkü durumu oluşmuştur (Gültekin 1996).

Elgötz tarafından 1933 yılında hazırlanan plan İstiklal Caddesinde iş ve ticaret işlerine ağırlık verilmesinin, Taksim ile Galatasaray arasının kültürel işlevlerle ağırlıklı olmasını öneriyordu. Önerileri arasında yer alan Taksim-Harbiye arasındaki Ermeni Mezarlığının park haline getirilmesi fikri gerçekleşmiş, bugünkü Hilton Oteli çevresindeki yeşil alan oluşmuştur. 1936 yılında Prost tarafından hazırlanan imar planı Taksim Meydanının genişletilmesi ve kültürel işlevlerin ağırlık kazanmasını öngörüyordu. Bu açıdan Atatürk Kültür Merkezi Prost'un önerilerine uygun bir bölgede yerini bulmuş oluyordu.

Taksim Meydanı, Cumhuriyet'in ilk döneminde, yeni devletin bir simgesi olarak görülmüştür. Cumhuriyet Anıtı çevresinde yapılan törenler, çelenk konulmalar, 1940'da düzenlenen İnönü Gezisi'nin kenarına yerleştirilen tribünler önündeki resmi geçitler ve gece anıtın etrafında yapılan ışık gösterileri, tarihi su tesisinin duvarlarından renkli ışıklar içerisinde akıtılan suların çağılırları, 25-30 yıl boyunca şehir halkının görmeye akın ettiği görüntüler oluşturmuştur (Gültekin 1996).

Taksim Gezisi ise Taksim Meydanı'nın kuzeydoğusunda Cumhuriyet Caddesi ile Mete Caddesi arasında yer alır. 1940'da dönemin Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar'ın İstanbul'a kazandırdığı parklardan biridir. 38.000 metre kare yüzölçümüne sahip olan Taksim Gezisi, 1991-1992 arasında revizyondan geçirilmiştir. Dikdörtgen planlı parkın ortasında fiskiyeli büyük bir havuz vardır. Fiskiyelerden dökülen sular renkli ışıklarla aydınlatılmıştır (İşözen 1987).

4.4.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Taksim Meydanının İncelenmesi

4.4.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi

Taksim Meydanı insanların yaşantısında dinamik bir rol oynayan politik, fiziksel, kültürel ve özellikle tarihsel değerlendirmelere sahip bir meydandır. Şehrin çok kalabalık son 20-25 yıllık dönemde, Taksim Meydanı eski temiz ve seçkin görünümünden çok kayıplar vermiş, politik çalkantıların birçok buhranlı görüntüsü, kalabalık ve olaylı mitingler, bu meydanda görünür olmuştur. Bugünde Cumhuriyet Anıtı ve çevresindeki alan ile Taksim Meydanı önemli toplumsal ve siyasal olaylara sahne olmakta ve binlerce kişiyi bir araya toplayabilmektedir.

4.4.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi

Taksim Meydanı, Kuzeyinde Taksim Gezisi parkı gibi yeşil bir alanla genişlemekte, diğer yönlerinde Atatürk Kültür Merkezi, The Marmara oteli, Intercontinental oteli gibi önemli prestij ögesi yapılar yer almaktadır. Etrafındaki bu yapılar meydanın sınırlarını oluşturmaktadır. Gezi parkının önünde yer alan otobüs başlangıç durakları, metro durağı ve meydanın önünde tramvay durağının bulunması alan içerisinde karmaşaya neden olmaktadır. Meydanın, motorlu araç trafiğini dağıtım merkezi olma özelliği ile gerçek kullanımının dışında olduğu ve dolayısıyla da esas işlevini yerine getiremediği gözlenmektedir. Önemli bir kent trafiği merkezinde olan Taksim Meydanı, çevresindeki dengesiz ve tesadüfi konumlanmış yapılar yüzünden bugüne kadar bir trafik meydanı olarak kalmıştır (Şekil 4.18). Aynı zamanda meydan taşıdığı özellikler nedeniyle yoğun bir yaya trafiğinin gözlendiği bir meydandır. Yaya ve taşıt trafiği arasında bir karmaşa söz konusudur.

Şekil 4.18 Taksim Meydanı yaya ve taşıt trafiği (URL-5 2010).

4.4.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi

Taksim Meydanı ve çevresinde yer döşemesi olarak granit parke taş (20x25) ve granit küptaş kullanılmıştır. Döşemeler meydanda herhangi bir yönlendirme özelliği taşımadığı için renk ve dokularda değişiklik yapılarak farklı döşeme uygulamaları yapılmalıdır.

Meydanda donatı eksiklikleri bulunmakta ve ziyaretçilerin oturma ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayacak alanlar bulunmamaktadır.

Meydan'da yeşil doku olarak Cumhuriyet Anıtının etrafındaki alan dikkati çekmektedir. Bu alandaki bakımlı çimler ve mevsimlik çiçek parterleri meydana renk ve canlılık katmaktadır. Taksim gezisi ve üzerindeki yetişmiş ağaçlarda yeşil örtü bölgenin yeşil gezi alanı ihtiyacını karşılamaktadır.

4.5 BEŞİKTAŞ MEYDANI

<p>KONUMU</p>	<p>Beşiktaş İstanbul'un batı yakasında yer alan doğu ve güneydoğudan İstanbul Boğazı, güneybatıdan Beyoğlu, batıdan Şişli ve kuzeyden de Sanyer ilçesi ile çevrilidir.</p>	
 <p>25/06/2010 12:12</p>	 <p>25/06/2010 12:15</p>	
 <p>25/06/2010 12:25</p>	 <p>25/06/2010 12:27</p>	

Şekil 4.19 Beşiktaş Meydanı'ndan Görünümler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.5.1 Beşiktaş Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi

Çalışma alanı içindeki en belirgin sınır İstanbul Boğazı bunun dışında çalışma alanının güneybatı sınırını oluşturan kaymakamlık binasının uzun, tekdüze, dış mekana kapalı duvarıdır. Ayrıca Mimar Sinan Üniversitesi ve restoran yapıları, kuzeydeki dükkanlar, bankalar, büro binaları ve halk pazarı da alanın doğu ve kuzey sınırını oluşturmaktadır.

Fatih Sultan Mehmet Beşiktaş'ı kuşattığında Beşiktaş küçük bir Rum köyü iken Kanuni zamanında gelişmiştir.1541 yılında yapılan Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi 1556 yılında yapılan Sinan Paşa Camii hala kullanımını sürdüren meydan ile bütünleşmiş öğelerdir.

Beşiktaş Meydanı Beşiktaş'ın sahip olduğu hizmetler merkezi ve ulaşım odağı kimliğini oldukça iyi vurgulayan bir konumdadır. Bu alan ağaçları ve bankları ile her yaş grubundan insanın oturup dinlendiği ve manzara izlediği bir parktır. Barbaros Hayrettin Paşa'nın heykelinin yer aldığı etrafi bitkiler ile sınırlandırılmış tören meydanı kuzeyde kot farkı ile Barbaros Bulvarı, Dolmabahçe Caddesi Çırağan Caddesi'nin kesiştiği kavşaktan ayrılmıştır.

Özellikle doğusunda yer alan İETT otobüsleri terminalinden yüksek çalı tipli bitki örtüsüyle ayrılmıştır. Yılın belli günlerinde tören meydanı ve konser alanı olarak kullanılmaktadır.

Batıda Barbaros Bulvarı, halkpazarı, güneyde Çırağan Caddesi ile sınırlı üçgen formlu bir alandır. Otobüs ve dolmuş durakları ile yoğun bir ulaşım odağıdır. Kısaca çalışma alanı içindeki kentsel açık alanlar gerek sınırları gerekse işlevleri açısından tam anlamıyla meydan fonksiyonunu yerine getiremeyen açık alanlardır.Bu açık alanlar ulaşım odakları ve aksları ile parçalanmış rekreasyon alanlarıdır.Tüm bu alanlar çeşitli fonksiyonlar ve yapılar ile bölündüğünden işlev alanları arasında bir bütünlük ve süreklilik söz konusu değildir (Erkan 1996).

4.5.2 Meydan Mekanını Oluşturan Öğeler Açısından Beşiktaş Meydanının İncelenmesi

4.5.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Öğeler Açısından İncelenmesi

Beşiktaş meydanı iskeleler, Dolmabahçe ve Çırağan caddeleri ve Barbaros Bulvarı'nın kesiştiği noktada yer alır. İskelelerin yanlarında yer alan sınırlı ölçüdeki yeşil alanlar ve

Barbaros Hayrettin Paşa'nın heykelinin önünde yer alan tören alanının kenarında oluşturulmuş yeşil alanlar da sınırlı sayıdaki banklarla rekreatif işlevleri oluşturmaktadır. Meydan etrafında toplu taşıma araçları durağı ve iskelesi bulunduğundan ağırlıklı olarak geçiş amaçlı kullanılmaktadır.

4.5.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi

Büyük kentlerin hızlı yaşam temposu insanların bu meydanı, yeterince algılayamadan geçip gitmelerine neden olmaktadır. Otobüs duraklarının da meydanın büyük kısmını kaplaması meydanı daraltarak algılamayı zayıflatmaktadır.

Beşiktaş Meydanı konumu gereği deniz ve kara trafiğini birbirine bağlayan bir merkez durumundadır, bu nedenle günün her saati yoğun yaya sirkülasyonu ile karşı karşıyadır. Otobüs duraklarının, iskelenin hemen yanında yer alması, yaya trafiğini daha da artırmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilecek olan Beşiktaş Meydanı Düzenleme Projesi ile; tarihi, turistik, kültürel ve ticaret işlevleri bulunan Beşiktaş Meydanı'nda, heykelden sahile kadar inen bir meydan gelişecek, proje ile iskeleden başlayan meydanın tamamı, trafikten arındırılarak yayalara kesintisiz olarak denizle buluşma imkanı sağlanacaktır (İBBPM 2010).

Parkın etrafı çit bitkileriyle çevrelenerek otobüs duraklarından soyutlanmıştır. Çit bitkilerinin yüksekliğinin, insan bakış açısından yukarıda olması park ile görüşü kapatarak görsel ve fiziksel olarak meydanla olan ilişkiyi kesmektedir. Bu nedenle, parkta sergilenen Deniz Müzesine ait tarihi eserler, meydanı kullananlar tarafından algılanamamaktadır.

4.5.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi

Beşiktaş Meydanı ve Barbaros Hayrettin Paşa Anıtının bulunduğu park, granit parke taşlarla (20*25) döşenmiştir. Küçük boyutlu döşeme elemanının geniş alandaki olumsuz etkisini azaltmak için, renkli granitlerle karelej yapılarak meydan ölçeğine oranlanmıştır (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 Beşiktaş Meydanı Demokrasi Anıtı önü sert zemin döşemeleri (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydandaki oturma ihtiyacı, parkta bulunan banklarla sağlanmaktadır. Meydanda otobüs duraklarından başka, bilet ve danışma kabinleri, telefon kulübeleri, gazete-dergi satış birimleri, kullanıcıların acil ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Aynı zamanda meydanda atıkların kağıt, plastik ve metal şeklinde atılabilecek çöp kutuları ile hayvanların su içebileceği su kapları vardır

Çalışma alanı içinde Cumhuriyet ve Demokrasi anıtı Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı, Üsküdar İskelesi, Sinan Paşa Camii ile Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi çalışma alanı içindeki sanatsal öğeleri oluştururlar.

Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı'na yoldan geçiş kapanmış, meydanda plastik görevini üstlenmesi gerekirken yanlış yerleştirilme ve yerinin iyi seçilmemesi nedeni ile etkisi zayıf kalmakta ve kullanıcılar tarafından belki de fark edilmeden geçilip gidilmektedir (Şekil 4.21). Konunun doğası gereği deniz üzerinden ufka bakması gereken Barbaros'un otobüs duraklarını seyreden konumunun yeni bir meydan düzenlemesiyle değiştirilmesi gerekmektedir.

Şekil 4.21 Beşiktaş Meydanı Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Barbaros Türbesi etrafı ağaç ve süs çalıları ile bitkilendirilmiştir. Geniş çaplar yapmış ve boylara ulaşmış bu ağaçlar Türbenin algılanmasını engellemektedir (Şekil 4.22). Yeni bir düzenleme ile tarihi ve kültürel değeri ön plana çıkarılarak insanlar tarafından kolay algılanması sağlanmalıdır. Beşiktaş Meydanı içinde Top akasya (*Robinia pseudoacacia*), Manolya (*Magnolia grandiflora*) ve çalılarla çekici kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Şekil 4.22 Beşiktaş Meydanı Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.6 ORTAKÖY MEYDANI

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">KONUMU</p>	<p>Ortaköy İstanbul Boğazi'nin Avrupa yakasında Beşiktaş ile Kuruçeşme arasındadır. Anadolu yakasında Kuzguncuk ile karşı karşıyadır.</p>	
 <p>25/06/2010 12:48</p>	 <p>09/01/2010 12:46:35</p>	
 <p>25/06/2010 12:56</p>	 <p>25/06/2010 12:53</p>	

Şekil 4.23 Ortaköy Meydanı'ndan Görünümler (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

4.6.1 Ortaköy Meydanının Konumu ve Tarihsel Gelişimi

Ortaköy, Boğaziçi'nin Rumeli yakasında, kuzey sınır Defterdar Burnu olan, Ortaköy ve Mecidiye Mahallelerinden oluşan semttir.

Ortaköy'e bugünkü çehre ve özelliğini kazandıran, iskelenin arkasındaki Ortaköy Meydanı'nın en belirgin ve egemen mimari ögesi Ortaköy Camii'dir. Abdülmecid, Ortaköy'ün imarına önem vermiş, Ortaköy Deresi üzerine, bugün artık olmayan köprüyü, sahilde iskelenin güneyindeki mermer sütunlu karakol ve Ortaköy Camii' yi yaptırmıştır. 1854-1855 yılında yaptırılan camii, 1862-1866 yılında tamir görmüş, 1894 depreminde hasara uğramıştır. 1909 yılında tamir edilen camii 1967 - 1968 ve 1991 yılında yeniden restorasyonları yapılmıştır. 1723'de yapılan Damat İbrahim Paşa Çeşmesi sahilde ahşap temeller üzerinde oturmaktaydı, fakat zamanla dolgu ve zemin oturmasından çökmüş, toprak seviyesinin 1,5 m. altında kalmıştır. Beşiktaş Belediyesi tarafından, Ortaköy Meydanı ve Çevre düzenlemesi çalışması sırasında, kahvelerin arkasına sıkışmış ve görünmeyen çeşme, Camii'nin karşısına taşınmıştır.

Meydandaki cami kadar eski ve önemli başka bir eserde Esmâ Sultan Yalısı'dır. Sultan Abdülaziz 1873 yılında kızı Esmâ sultan için yaptırmıştır. Esmâ sultanın vefatından sonra, Sultan 2. Abdülhamit yalısı kız kardeşi Cemile Sultan'a hediye etmiş, Cemile Sultan'ın vefatıyla Fatma Sultan'a verilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile hanedan mensupları yurtdışına çıkarılınca yalı satılmıştır. 1975 yılında bina marangoz atölyesi olarak kullanılmaktayken yanmış sadece dış duvarları ayakta kalmıştır. Sadece binanın dış duvarlarını ihtiva eden harabe, 1990 yılında Marmara Otel zinciri tarafından satın alınmıştır. Mimar Gökhan Avcıoğlu' nun bir yenileme ve ilave tasarımlarını takiben yalı, 2001 yılında çok amaçlı buluşma yeri olarak açıldı. Orijinal tuğla dış duvarların içine çelik ve cam yapı birleştirildi.

19.yy. Osmanlı sivil mimarisinin özgün örneklerinin bulunduğu Ortaköy Meydanı ve çevresi 1989'da başlatılan proje çalışmaları ile 1992'de yeniden düzenlenmiştir (Gültekin 1996).

4.6.2 Meydan Mekanını Oluşturan Ögeler Açısından Ortaköy Meydanının İncelenmesi

4.6.2.1 Meydanın Sosyo-Psikolojik Ögeler Açısından İncelenmesi

Ortaköy'ün kültür etkinlikleri, meydan arkasındaki sokaklarda yapıların zemin katlarında oluşan kahvehane, sanat atölyeleri, galeri, pastaneler, lokantalar ve alışveriş merkezleri bu sokakların gece ve gündüz yaşamını canlı tutmaktadır. Yoğun kullanımı karşılayacak düzenlemeler yapılmalı ve meydan sınırları genişletilmelidir.

Yakın zamanda Ortaköy İskelesi ile Ortaköy Camisi arasındaki alan çeşitli sanat etkinliklerinin yer aldığı bir merkez haline gelmiş ve yeni bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Günümüzde burası özellikle Cumartesi ve Pazar günleri kurulan açık pazarı ile güncel bir soluk alma yeri ve ilgi merkezi olmuştur. Genellikle deri, bakır, seramik el sanatları eski kitap ve eşyalar, resimler bu pazarda satılan mallar arasında yer almaktadır.

Meydan ve çevresindeki cami, kilise ve sinagog, burada yaşayan bu üç kültürün bir arada dayanışma ve barış içinde yaşamını simgeleştirdiği değerli bir yaşama mekanıdır. Bu üç kültürün bir arada yaşadığı ortamı yeniden eski özellikleri ile ortaya çıkarmak amacıyla kapsamlı bir proje çalışması yapılarak bugünkü Ortaköy Meydanı düzenlenmiştir.

4.6.2.2 Meydanın Fiziksel Ögeler Açısından İncelenmesi

Ortaköy Meydanı, bir taraftan doğal bir sınırla denizle, bir taraftan da binalar ile sınırlandırılmaktadır. Binaların sınırlandırılması mekanda kapalılık hissi vermektedir.

Meydan ve etrafı tarihi, kültürel, dini, ticari ve turistik bir merkez olması nedeniyle ulaşım sorunlarına sahiptir. Trafik problemine çözüm bulunması gerekmektedir.

4.6.2.3 Meydanın Estetik Ögeler Açısından İncelenmesi

Meydanda balıksırtı dizilimli granit küptaş ve pres tuğla birlikte kullanılması döşeme elemanlarında bütünlük oluşturmuştur (Şekil 4.24).

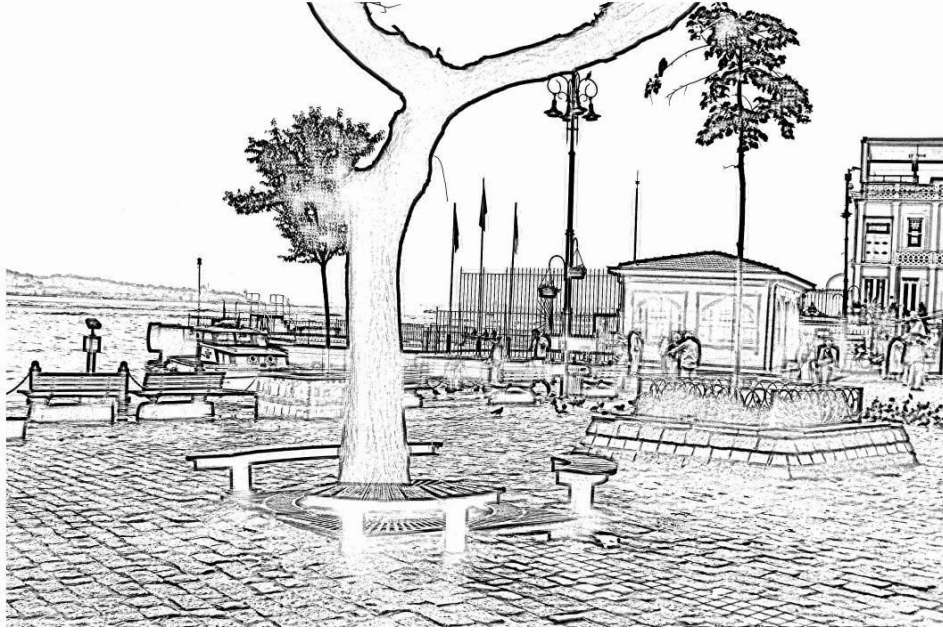
Şekil 4.24 Ortaköy Meydanı yer döşemeleri (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydanda aydınlatma elemanları, duvar lambaları, çiçeklikler, çöp kutuları, banklar, su ögesi çeşmeler, gölgelikler, telefon kulübeleri, reklam panoları, ağaç dibi koruyucuları gibi birçok donatı elamanı kullanılmıştır (Şekil 4.25).

Şekil 4.25 Ortaköy Meydanı donatı elemanları (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydandaki ağaçların etrafında oturma elemanları düzenlenmiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 Ortaköy Meydanı oturma birimleri (Çizen: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydanda bulunan demir döküm çeşme, Yıldız'dan alınarak onarılmıştır. 1992'deki meydan düzenlemeleri sırasında şimdiki yerine konulmuştur. Meydandaki diğer bir çeşme ise cami girişinin yanında, avlunun önündedir (Bozdağ 1989) (Şekil 4.27).

Şekil 4.27 Ortaköy Meydanı'ndaki çeşme (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydan çoğunlukla ağaçlar ile tanımlıdır. Ortalama kırk ve yüz elli yıllık olan geniş tepe çaplı Yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), Dişbudak (*Fraxinus excelsior*), Ihlamur (*Tilia tomentosa*), İncir (*Ficus carica*) vb. türdeki ağaç grupları meydanda gölge ortamlar oluşturmaktadır (Şekil 4.28). Aynı zamanda Akuba (*Aucuba*), Pitos (*Pitosporum tobira nana*) gibi çalılar kullanılmıştır.

Şekil 4.28 Esmâ Sultan Yalısı önündeki yeşil doku (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Meydanda Esmâ Sultan Yalısı önünde konumlandırılan çocuk oyun alanı tarihi yapıya uygun düşmemekte ve Esmâ Sultan Yalısı'nın görünümünü bozmaktadır (Şekil 4.29).

Şekil 4.29 Esmâ Sultan Yalısı önündeki çocuk oyun alanı (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih boyunca kentler, konumları, iklimsel, ekonomik ve kültürel değerlerindeki farklılıklar nedeniyle farklı biçimlerde kurulmuşlardır. Hangi biçimde kurulurlarsa kurulsunlar, kentlerin ortak noktaları, kentte her zaman kentlilerin toplanabileceği ve toplumsal etkileşimlerde bulunabilecekleri kentsel mekanların bulunmasıdır. İstanbul'da toplumsal yaşamın düzeni öncelikle külliye, kubbeli ve avlulu camiler gibi dini merkezlerdir. Önemli kişilerin yaptırdığı bu yapılar kentin önemli kesişme noktalarında yer almaktadır. Önemli meydanlarda bu yapıların çevresinde oluşmuştur.

Araştırma alanları olan meydanların her biri, İstanbul Metropolü içerisinde birer merkez niteliğinde olması ile birlikte tarihi, kültürel, dini, politik önemlere sahiptir. Bu meydanların kente ve bu kentte yaşayanlara en iyi şekilde hizmet verebilmesini sağlamak için, içerdiği değerleri göz önüne alarak meydan düzenlemeleri yapılması gerekmektedir.

Hemen hemen günün her saatinde yoğun bir kullanım talebiyle karşı karşıya olan meydanlar, kullanıcı çeşitliliğine de sahiptir. Dini, kültürel, tarihi, yapı ve mekanları içermesinin yanısıra konaklama ve ticaret merkezlerine yakınlığı ile her kesimden, yerli ve yabancı insanların kullandığı alanlardır.

Tarihi bir merkez olan bu beş meydanın, kültürel ve doğal değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve yaşayan birer kentsel mekan olarak gelecekteki yerlerinin alınması sağlanmalıdır.

5.1 MEYDANLARIN DEĞERLENDİRME SONUÇLARI VE ÖNERİLER

5.1.1 Sultanahmet Meydanı

- Meydandaki kullanım yoğunluğunun, meydan sınırları dışında tasarlanacak, yaya dolaşım ve aktivite alanları ile dağıtılması sağlanabilir. Meydandan cankurtaran sahiline inen yol üzerinde yönlendirme ve aktiviteler planlanırsa, yoğunluk

Sultanahmet-Sirkeci güzergahından, Sultanahmet-Cankurtaran güzergahına yönlendirilmiş olur (Şekil 5.1).

- Meydan parçalarındaki kopukluk, bitkisel veya yapısal sınırlandırıcılar ile giderilebilir. Kullanılan sınırlandırıcıların aynı materyalden olması, meydanın bütünü algılanması kolaylaşacaktır.
- Meydan etrafının yayalaştırılması alandaki trafik yükünü azaltacaktır.
- Meydan'da birbirleriyle uyumlu ve tarihi kimliğe uygun döşemeler kullanılıp, bir bütünlük sağlanmalıdır.
- Çevredeki Anıtsal ve mimarı yapıların tarihçesini ve özelliklerini anlatan bilgilendirme levhaları konulmalıdır.
- Bölgeyi gezmeye gelen turistlerin bilgi edinebileceği bürolar kurmak gerekmektedir.
- Meydanda kullanılan çöp kutuları ve diğer kent mobilyalarının ahşap ve taş gibi meydanın konsepti ile uyumlu malzemelerden ve sabit olması gerekmektedir. Aynı zamanda kullanıcıların fizyolojik ölçülerine ve birbirlerine uyumlu olmalıdır.

Meydanla ilgili değerlendirmeler ve öneriler Tablo 5.1’de gösterilmiştir.

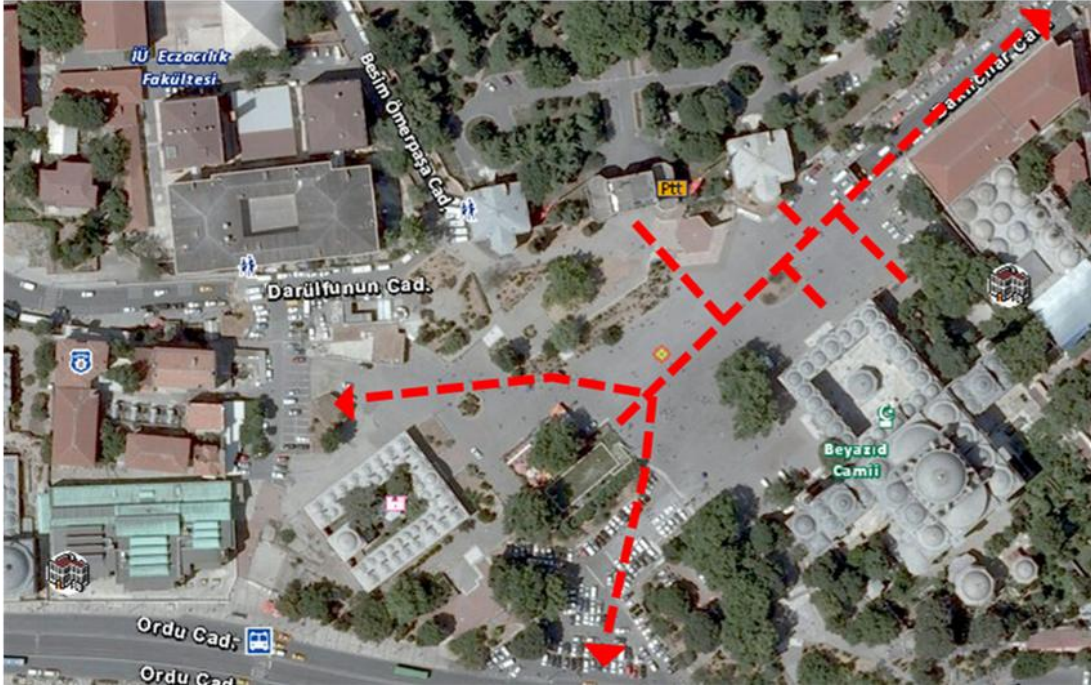
Şekil 5.1 Sultanahmet Meydanı-Cankurtaran sahili arasındaki güzergah (İBB Şehir Rehberi 2010’den değiştirilerek).

Tablo 5.1 Sultanahmet Meydanı Gözlemler ve Öneriler.

MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER		SULTANAHMET MEYDANI	
		GÖZLEMLER	ÖNERİLER
SOSYO-PSİKOLOJİK ÖGELER		Sultanahmet Meydanı, her kesimden, yerli ve yabancı insanların kullandığı bir alandır	Meydanın kullanıcılara hizmet etmesi için sahip olduğu değerler korunarak, fonksiyonel bir şekilde geliştirilmelidir.
FİZİKSEL ÖGELER	SINIRLARIN SÜREKLİLİĞİ	Meydan geniş bir alana sahip olup, alanı betimleyen sınırlayıcılar bulunmamaktadır.	Meydan parçalarındaki kopukluk sınırlandırıcılar ile giderilebilir.
	MEKANSAL KAPALILIK	Meydan etrafındaki yapıların kendini duvar gibi örmemesi nedeniyle bir bütün olarak algılanamamaktadır.	Meydan'ın bazı bölgelerinde arkadlar, duvarlar yada sınırlandırıcılar kullanılarak mekansal kapalık sağlanmalıdır.
	ORAN VE ÖLÇEK	Meydan'da bulunan yapılar insan ölçeğinde olmamasına karşın, algılanmasında bir sıkıntı oluşturmamaktadır.	—
	YAYA DOLAŞIMI	Meydan tarihi,kültürel,dini,ticari ve turistik bir merkez olması nedeniyle ulaşım sorunlarına sahiptir.	Meydan ve çevresinin yayalaştırılması gerekmektedir.
ESTETİK ÖGELER	YER DÖŞEMELERİ SEVİYE FARKLILIKLARI VE ALTBÖLGELER	Meydan balıksırtı dizilimli granit parke taş, beton, asfalt, granit küptaş, kilitli parke taş ile kaplıdır.	Meydan'da birbirleriyle uyumlu ve tarihi kimliğe uygun döşemeler kullanılıp, bir bütünlük sağlanmalıdır.
	BİTKİSEL ELEMANLAR	Meydanın bazı alanlarında geniş tepe tacı yapan ağaçlar kullanılmıştır.	Meydan'da dört mevsim ilgi çekecek düzeyde bir tasarım yapılmalı,geniş tepe tacı yapan ağaçlardan yapıların vurgusunu yitirdiği için kaçınılmalıdır.
	OTURMA BİRİMLERİ	Meydandaki oturma birimleri, oturma bankları, alandaki oturma ve dinlenme ihtiyacı eksikliklerini giderememektedir.	Meydanın konseptine uygun oturma ve dinlenme alanları oluşturmak gereklidir.
	AYDINLATMA ELEMANLARI	Meydanda yüksek ve spot aydınlatma elemanları bulunmaktadır.	Meydanın önemli noktaları ve yapılarını vurgulamak için özel aydınlatmalar konulmalıdır.
	SANATSAL OBJELER	Sultanahmet camii, dikilitaşlar, Ayasofya müzesi Meydanın sanatsal objeleridir.	Meydan'daki kültürel ve sanatsal değerlerin korunması ve yaşatılması gerekir.
	SU ÖGESİ	Sultanahmet Parkı içerisinde dairesel fiskiyeli havuz bulunmaktadır.	Meydan'a estetik ve fonksiyonel su öğeleri ve oturma birimleri tasarlanmalıdır.
DİĞER ÖGELER		Meydanda çeşitli donatı elemanları bulunmaktadır.	Meydandaki çöp kutularının plastik olması ve sabit olmaması alanın kimliğine uymamakta ve işlevsel olmamaktadır.

5.1.2 Beyazıt Meydanı

- Üniversite girişi ve çevreye dağılmış öğrenci yurtları, büyük ticari ve turistik potansiyeli olan Kapalıçarşı meydanı yoğun yaya ve taşıt hareketlerine neden olmaktadır (Şekil 5.2). Bu ulaşım hareketlerinin yönlendirilmesi ve çözümü meydan içinde dinlenme, sergileme gibi düşünsel ve görsel eğitime yönelik kültürel faaliyetlere yer verilmesi, meydanın gündüz ve gece yaşamını canlı tutacak fonksiyonların yaygınlaştırılması, çağdaş bir yaşam ortamı hazırlanması hedeflenmelidir (Tablo 5.2).
- Yayalaştırılmış bir mekan olan meydan yeni bir planlamayla fonksiyonel, estetik, kullanıcıların ihtiyacına cevap veren tasarımlar oluşturularak, çevredeki mimari kalitesi yüksek tarihi binalarla ilişkilendirilmelidir (Şekil 5.3).
- Beyazıt Meydanı çok büyük olduğu için algılama güçlüğü yaşanmaktadır. Meydanın algılanabilir olması için etrafını çevreleyen binaların yüzeyleri yenilenerek sürekli bir yüzey oluşturmalıdır.
- Meydanda insan ölçeğinde ilişkilendirilebilecek, heykel, anıt, çeşme vb. gibi elemanlar kullanılmalı, yaya dolaşım alanlarında kullanılacak farklı döşemeler ile yönlendirme sağlanmalıdır.
- Meydan donatı elemanları yönünden yetersizdir. Meydan yüzeyinde daha çok oturma bankalarına, çöp kutularına, ilan panolarına, aydınlatma elemanlarına, telefon, tuvalet ve gazete bayilerine yer verilmesi gerekir. Bu donatı elemanlarının nitelikleri seçilirken meydanın tarihi kimliği de göz önünde bulundurulmalıdır.
- Meydanda, her mevsim değişik renkler barındıran, farklı doku ve formlarda, yaprak dökken-dökmeyen bitkiler gruplandırılarak çekici bir bitkisel kompozisyon oluşturulmalıdır. Mevcut olan ağaç ve çalı grupları da restorasyondan geçirilerek iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Meydanla ilgili değerlendirmeler ve öneriler Tablo 5.2’de gösterilmiştir.

Şekil 5.2 Beyazıt Meydanı yaya sirkülasyon hareketleri (İBB Şehir Rehberi 2010'dan değiştirilerek).

Şekil 5.3 Beyazıt Meydanı kullanım planlaması (İBB Şehir Rehberi 2010'dan değiştirilerek).

Tablo 5.2 Beyazıt Meydanı Gözlemler ve Öneriler.

MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER		BEYAZIT MEYDANI	
		GÖZLEMLER	ÖNERİLER
SOSYO-PSİKOLOJİK ÖGELER		Çoğunluk olarak üniversite öğrencileri yada transit geçiş olarak kullanılmaktadır.	Kısa zamanlı etkinlik ve gösteriler ile ziyaretçilerin meydanda tutulması sağlanmalıdır.
FİZİKSEL ÖGELER	SINIRLARIN SÜREKLİLİĞİ	Meydanın etrafındaki yapılar ile sınırlanmaktadır.	Meydan zemininde döşeme farklılıkları ile sınırlandırma belirginleştirilmelidir.
	MEKANSAL KAPALILIK	Meydan kapalı bir meydan olmasına karşın kuşatılmışlık etkisi vermemektedir.	Meydan etrafını çevreleyen binaların yüzeyleri yenilenerek sürekli bir yüzey oluşturmaktadır.
	ORAN VE ÖLÇEK	Meydanı kuşatan binalar insan ölçeğinde olmadığı için mekan algılanmasında sıkıntılar vardır.	Meydanda insan ölçeğinde ilişkilendirilebilecek, heykel, anıt, çeşme vb. gibi elemanlar kullanılmalıdır.
	YAYA DOLAŞIMI	Meydanda yoğun bir yaya dolaşımı mevcut olmasına karşın bir karmaşa söz konusudur.	Meydan içerisinde yaya dolaşımlarının döşemeler, seviye farklılıkları vb. ile derecelendirilip yönlendirilmesi gerekir.
ESTETİK ÖGELER	YER DÖŞEMELERİ SEVİYE FARKLILIKLARI VE ALTBÖLGELER	Meydanın yer döşemeleri granit olup, kot farkı nedeniyle bazı yerlerde seviye farklılıkları vardır.	Döşeme elemanlarının yönlendirme etkilerinin geliştirilmesi gerekir.
	BİTKİSEL ELEMANLAR	Meydan bitkisel elemanlar bakımından çok zayıf ve bakımsızdır.	Meydanda bitkiler gruplandırılarak çekici bir bitkisel kompozisyon oluşturulmalıdır.
	OTURMA BİRİMLERİ	Meydanda oturma birimleri eksik olup, oturma ihtiyacı meydandaki çay bahçelerinden giderilmektedir.	Meydanın kimliğine uygun banklar tasarlanmalı ve oturma birimleri oluşturulmalıdır.
	AYDINLATMA ELEMANLARI	Meydanda gece aydınlatması yetersiz olduğundan geceleri güvensiz bir ortam oluşmaktadır.	Meydana çok yönlü bir aydınlatma tasarımı yapılmalı, hem yapılar vurgulanmalı, hemde güçlü bir aydınlatma sağlanmalıdır.
	SANATSAL OBJELER	Meydanda sanatsal obje bulunmamaktadır.	İnsan ölçeğine uygun, meydanın kimliğini yansıtabilecek sanatsal objeler kullanılmalıdır.
	SU ÖGESİ	Mevcutta bulunan dikdörtgen şekilli havuz görsel bir estetik sağlamamla birlikte, kullanışsızdır.	İnsanların su ögesinden faydalanabilecekleri bir düzenleme düşünülmelidir.
DİĞER ÖGELER		Meydanda donatı elemanlarının eksiklikleri çok fazla hissedilmektedir.	Meydanın kimliğine uygun, çöp kutuları, iletişim donatıları ve çeşmeler tasarlanmalı ve yerleştirilmelidir.

5.1.3 Taksim Meydanı

- Meydana gelen yoğunlukları yönetebilmek amacıyla farklı yönlendirmeler gerekmektedir. Meydanı tarihi, turistik, transit, siyasi amaçlarla kullanan insanların meydana geliş amaçlarına göre kullanımları ayırmak gerekir.
- Önemli bir kent trafiği merkezinde olan Taksim Meydanı, çevresindeki dengesiz ve tesadüfi konumlanmış yapılar yüzünden bugüne kadar bir trafik meydanı olarak kalmıştır. Aynı zamanda meydan taşıdığı özellikler nedeniyle yoğun bir yaya trafiğinin gözlemlendiği bir meydandır. Yaya ve taşıt trafiği arasında bir karmaşa söz konusu olduğu için meydan ve etrafının yayalaştırılması gerekir (Şekil 5.4).
- Mevcut yeşil örtünün daha etkin ve yaygın hale getirilmesi alandan çeşitli yönlerde uzantılar vasıtasıyla devamlılığının sağlanması öngörülmektedir. Yeşil alanlara yayalar tarafından kolayca ulaşılabilirliği, alanlar yaya mekanları ile bütünleşmelidir (Şekil 5.5).
- Meydan plastiği olan anıt tarihi, kültürel, mimari ve estetik açıdan öneme sahiptir. Bu anıt başarılı bir yapay aydınlatma ile geceleri de ilgi çekici, canlı mekanlar haline getirilebilir.
- Aynı zamanda Taksim Maksemi üzerinde daha zengin su oyunlarına imkan hazırlanmalı, yeşil doku içinde yer yer hareketli havuzlar ve su oyunları düşünülmelidir. Oluşacak su sesi meydandaki trafik gürültüsüne karşı bir perde görevini üstlenebilir.
- Meydanlarda kullanılan donatıların engelli kullanımına uygun olması, yaya yollarında rampaların kullanılması gerekmektedir.
- Meydanla ilgili değerlendirmeler ve öneriler Tablo 5.3’de gösterilmiştir.

Şekil 5.4 Taksim Meydanı çevresinin yayalaştırılması sonucu taşıt sirkülasyonu (İBB Şehir Rehberi 2010'dan değiştirilerek).

Şekil 5.5 Taksim Meydanı çevresinin kullanım planlaması (İBB Şehir Rehberi 2010'dan değiştirilerek).

- Meydan etrafında kullanılacak perdeleme bitkileri ile kapalılık hissi yaratılabilir.
- Döşemeler meydanda yönlendirme özelliği taşımadığı için renk ve dokularda değişiklik yapılarak farklı döşeme uygulamaları yapılmalıdır (Şekil 5.6).
- Meydanda ziyaretçilerin dinlenme ve oturma ihtiyaçlarını karşılayabilecek alanlar oluşturulmalıdır.

Şekil 5.6 Taksim Meydanı Cumhuriyet Anıtını vurgulayıcı döşeme ve bitkilendirme tasarımı örneği (Çizen: Gülbin Bağbaşı 2010).

Tablo 5.3 Taksim Meydanı Gözlemler ve Öneriler.

MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER		TAKSİM MEYDANI	
		GÖZLEMLER	ÖNERİLER
SOSYO-PSİKOLOJİK ÖGELER		Taksim Meydanı politik, fiziksel, kültürel ve özellikle tarihsel nedenlerle yoğun bir kullanıma sahiptir.	Meydana gelen yoğunlukları yönetebilmek amacıyla farklı yönlendirmeler gerekmektedir.
FİZİKSEL ÖGELER	SINIRLARIN SÜREKLİLİĞİ	Meydan etrafındaki yapılar meydana sınır oluşturmaktadır.	Sınırlayıcılar ve döşeme özellikleri ile meydanın bir bütün olarak algılanması sağlanmalıdır.
	MEKANSAL KAPALILIK	Meydan kapalılık hissi vermemektedir.	Meydan etrafında kullanılacak perdeleme bitkileri ile kapalılık hissi yaratılabilir.
	ORAN VE ÖLÇEK	Meydan algılanabiliridir.	-
	YAYA DOLAŞIMI	Taksim Meydanı, çevresindeki dengesiz ve tesadüfi konumlanmış yapılar yüzünden bugüne kadar bir trafik meydanı olarak kalmıştır.	Meydan etrafında yoğun bir yaya trafiğide olduğu için meydan ve etrafının yayalaştırılması gerekir.
ESTETİK ÖGELER	YER DÖŞEMELERİ SEVİYE FARKLILIKLARI VE ALTBÖLGELER	Taksim Meydanı ve çevresinde yer döşemesi olarak granit parke taş (20*25) ve granit küptaş kullanılmıştır.	Döşemeler meydanda yönlendirme özelliği taşımadığı için renk ve dokularda değişiklik yapılarak farklı döşeme uygulamaları yapılmalıdır.
	BİTKİSEL ELEMANLAR	Cumhuriyet Anıtı etrafındaki yeşil alanlar ihtiyaca cevap verememektedir.	Meydandaki yeşil alanların devamlığı sağlanmalı, yayalar tarafından kolayca ulaşılabilirli, alanlar yaya mekanları ile bütünleşmelidir.
	OTURMA BİRİMLERİ	Meydanda ziyaretçilerin oturma ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayacak alanlar bulunmamaktadır.	Meydanda ziyaretçilerin dinlenme ve oturma ihtiyaçlarını karşılayabilecek alanlar oluşturulmalıdır.
	AYDINLATMA ELEMANLAR	Meydanda bulunan aydınlatma öğeleri yetersizdir	Meydanın kimliğine uygun estetik ve işlevsel aydınlatma tasarımları yapılmalıdır.
	SANATSAL OBJELER	Cumhuriyet anıtı meydan plastiği olarak tarihi, kültürel, mimari ve estetik açıdan öneme sahiptir	Cumhuriyet anıtı başarılı bir yapay aydınlatma ile geceleri de ilgi çekici, canlı mekanlar haline getirilmektedir.
	SU ÖGESİ	Meydanda bulunan Taksim Maksemi üzerindeki su oyunları kullanılmaktadır.	Maksem üzerindeki su oyunları canlandırılmalı, yeşil doku içinde yer yer hareketli havuzlar ve su oyunları düşünülmelidir
DİĞER ÖGELER		Meydanda donatı eksikliği çok fazla hissedilmektedir.	Çöp kutuları, bilgilendirme levhaları, danışma büroları tarihi çevreye uyumlu biçimde konulmalıdır.

5.1.4 Beşiktaş Meydanı

- Meydanlarda yapılacak olan düzenlemelerde, meydanın sahip olduğu tarihsel değerler fonksiyonları vurgulanmalı ve bir konsept kazandırarak planlanmalıdır. Beşiktaş Meydanına geçiş amacıyla gelen insanların meydanda kalmalarını sağlamak amacıyla Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı etrafında Paşa'nın kazandığı deniz zaferlerini anlatan açık hava müzesi tasarlanabilir.
- Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi etrafındaki geniş çaplar yapmış ve boylara ulaşmış bu ağaçlar türbenin algılanmasını engellemektedir. Bunun için türbe etrafındaki, anıt ağaç niteliğinde ve koruma altında olmayan ağaçlar, farklı yerlere nakledilerek, vurgulayıcı ve gösterişli çalı formlarıyla bir bitkisel düzenleme yapılmalıdır.
- Meydan etrafındaki çit bitkilerinin budanarak göz hizasına düşürülerek fiziksel olarak meydanın algılanmasına katkıda bulunulmalıdır.
- Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı ve meydanı etrafında bitkisel öğeler yetersizdir (Şekil 5.7). Anıtın vurgulanmasına yardımcı olmak için renkli ve çiçekli bitkilerle fon oluşturulmalıdır. Aynı zamanda meydan içerisindeki sert zeminleri kırmak amacıyla bitkisel düzenlemeler yapılmalıdır (Şekil 5.8).
- Anıtların aydınlatmaları ve gece algılanabilmeleri için led aydınlatma yapılmalıdır.
- Cumhuriyet ve Demokrasi Anıtının bulunduğu meydan geniş sert zeminleri monotonluk yaratmaktadır (Şekil 5.9). Hareket katmak amacıyla su öğeleri tasarlanmalıdır (Şekil 5.10).
- Donatı elamanları nitelik, yoğunluk, düzenleme ve görünüm açısından işlevsel olmalı ve meydanın kimliğine uyum sağlamalıdır. Aynı zamanda engelli insanların ulaşabileceği, kullanabileceği ve algılayabileceği yeterlilikte olmalıdır.
- Meydanla ilgili değerlendirmeler ve öneriler Tablo 5.4'de gösterilmiştir.

Şekil 5.7 Barbaros Hayrettin Paşa Anıtı ve Meydanı (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Şekil 5.8 Meydana uygulanabilecek bitkisel düzenleme örneği (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Şekil 5.9 Cumhuriyet ve Demokrasi Anıtı Meydanı (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Şekil 5.10 Cumhuriyet ve Demokrasi Anıtı Meydanı sert zeminine su ögesinin yarattığı hareket (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Tablo 5.4 Beşiktaş Meydanı Gözlemler ve Öneriler.

MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER		BEŞİKTAŞ MEYDANI	
		GÖZLEMLER	ÖNERİLER
SOSYO-PSİKOLOJİK ÖGELER		Meydan etrafında toplu taşıma araçları durağı ve iskelesi bulunduğu için ağırlıklı olarak geçiş amaçlı kullanılmaktadır.	Geçiş amacıyla gelen insanların meydana kalmalarını sağlamak amacıyla oturma alanları ve bazı aktivite alanları tasarlanmalıdır.
FİZİKSEL ÖGELER	SINIRLARIN SÜREKLİLİĞİ	Meydan etrafını otobüs durakları, deniz ve araç yolları sınırlamaktadır. Dolayısıyla sınırlandırıldığı söylenemez.	Meydan herdem yeşil bitkisel öğeler, yada sınırlandırıcılar aracılığıyla sınırlandırılmalıdır.
	MEKANSAL KAPALILIK	Meydan etrafındaki çit bitkilerinin yüksekliğinin, insan bakış açısından yukarıda olması park ile görüşü kapatılarak görsel ve fiziksel olarak meydanla olan ilişkiyi kesmektedir.	Çit bitkilerinin budanarak göz hizasına düşürülerek fiziksel olarak meydanın algılanmasına katkıda bulunulmalıdır.
	ORAN VE ÖLÇEK	Meydandaki anıtsal öğeler döşeme elamanları ve boşluklar sayesinde algılanabilmektedir.	Anıtların ve meydanın algılanmasına yardımcı olmak için bitkilendirme ile fon oluşturulmalıdır.
	YAYA DOLAŞIMI	Yoğun bir yaya dolaşımı olmasına rağmen araçlar yaya dolaşımı için güvenli bir ortam oluşturamamaktadır.	Meydandan araç trafiğinin uzaklaştırılması gerekir.
ESTETİK ÖGELER	YER DÖŞEMELERİ SEVİYE FARKLILIKLARI VE ALTBÖLGELER	Meydan granit parke taşlarla (20*25) döşenmiştir. Renkli granitlerle kareler yapılarak monotonluktan uzaklaştırılmıştır.	—
	BİTKİSEL ELEMANLAR	Barbaros Türbesi etrafı geniş çaplar yapmış ve boylara ulaşmış ağaçlar nedeniyle algılanamamaktadır. Meydan içerisindeki düzenlemeler uygundur.	Barbaros Türbesi etrafındaki bitkisel düzenlemeler yenilenmelidir.
	OTURMA BİRİMLERİ	Meydan içerisindeki oturma alanları ihtiyacı karşılamaktadır.	—
	AYDINLATMA ELEMANLARI	Meydan aydınlatması vardır fakat anıtların aydınlatmaları eksiktir.	Anıtların aydınlatmaları ve gece algılanabilmeleri için led aydınlatma yapılmalıdır.
	SANATSAL OBJELER	Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi ve Anıtı, Cumhuriyet ve Demokrasi Anıtı sanatsal öğelerdir.	Barbaros Türbesi ve Anıtının algılanmalarındaki sıkıntılar giderilmelidir.
	SU ÖGESİ	Meydanda su ögesi bulunmamaktadır.	Meydana hareket katmak amacıyla su öğeleri tasarlanmalıdır.
DİĞER ÖGELER		Meydanda donatı elemanı sıkıntısı yoktur.	Donatı elemanlarında engellilerin kullanımı gözönünde bulundurulmamıştır.

5.1.5 Ortaköy Meydanı

- Meydana ulaşılan taşıt yolundaki taşıt yükünün azaltılması için, güzergahta değişiklik yapılmalıdır.
- Meydandaki sanatsal ve tarihi öğelerin iyi algılanabilmesi için ışık, gölge, gece aydınlatması ve vurgulaması yapılmalıdır.
- Meydandaki tarihi öğeler bitkisel fon vurgulamalarıyla ön plana çıkarılmalıdır. Renkli çiçeklere sahip ağaç ve çalı grupları kullanılabilir.
- Meydanda bulunan bitki gruplarının budama ve bakımları yapılmalıdır.
- Esmâ Sultan Yalısı Önündeki çocuk oyun alanı tarihi yapının silüetini bozduğu için kaldırılmalı.
- Alanda uygun bir yerde kullanılacak olan çocuk oyun alanı materyali tarihi çevreyle uyumlu ahşap malzeme olmalıdır.
- Meydanda engelli vatandaşlar için rampalar, elle dokunulan uyarı işaretleri, renkli yönlendirmeler eksiktir.
- Meydanla ilgili değerlendirmeler ve öneriler Tablo 5.5’de gösterilmiştir.

Şekil 5.11 Esmâ Sultan Yalısı önündeki çocuk oyun alanı yerine bitkilendirme önerisi (Fotoğraf: Gülbin Bağbaşı 2010).

Tablo 5.5 Ortaköy Meydanı Gözlemler ve Öneriler.

MEYDAN MEKANINI OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER		ORTAKÖY MEYDANI	
		GÖZLEMLER	ÖNERİLER
SOSYO-PSİKOLOJİK ÖGELER		Ortaköy Meydanı arkasındaki sokaklarda oluşan kahvehane, sanat atölyeleri, galeri, pastaneler, lokantalar ve alışveriş merkezleri gece ve gündüz yaşamını canlı tutmaktadır.	Yoğun kullanımı karşılayacak oturma alanları eklenmelidir.
FİZİKSEL ÖGELER	SINIRLARIN SÜREKLİLİĞİ	Ortaköy Meydanı, bir taraftan doğal bir sınırla denizle, bir taraftan da binalar ile sınırlanmaktadır.	—
	MEKANSAL KAPALILIK	Binaların sınırlandırılması mekanda kapalılık hissi vermektedir	—
	ORAN VE ÖLÇEK	Meydanın algılanmasında sıkıntı yaşanmamaktadır.	—
	YAYA DOLAŞIMI	Meydan ve etrafı tarihi, kültürel, dini, ticari ve turistik bir merkez olması nedeniyle ulaşım sorunlarına sahiptir.	Meydana ulaşılan taşıt yolundaki taşıt yükünün azaltılması için güzergahta değişiklik yapılmalıdır.
ESTETİK ÖGELER	YER DÖŞEMELERİ SEVİYE FARKLILIKLARI VE ALTBÖLGELER	Meydanda balıksırtı dizimli granit küp taş ve pres tuğla birlikte kullanılması döşeme elemanlarında bütünlük oluşturmuştur.	—
	BİTKİSEL ELEMANLAR	Meydandaki yeşil doku yeterlidir.	Meydandaki 50-150 yıllık bitkilerin budama ve bakımları yapılmalıdır.
	OTURMA BİRİMLERİ	Meydandaki ağaçların etrafında oturma elemanları düzenlenmiştir.	Oturma elemanları yoğun ihtiyacı karşılamak için çoğaltılmalıdır.
	AYDINLATMA ELEMANLARI	Meydan aydınlatması vardır fakat anıtların aydınlatmaları eksiktir	Anıtların aydınlatmaları ve gece algılanabilmeleri için led aydınlatma yapılmalıdır.
	SANATSAL OBJELER	Büyük Mecidiye Camii ve Esmâ Sultan Yalı'sı Meydanın sanatsal objelerindedir.	Objeler aydınlatma ve döşeme vurgulamalarıyla ön plana çıkarılmalıdır.
	SU ÖGESİ	Deniz ile sınırlı olduğundan su ögesi ihtiyacını karşılamaktadır.	—
DİĞER ÖGELER		Meydanda donatı elemanlarında eksiklikler bulunmaktadır.	Meydanda bulunan donatılar engellilerin kullanımına uygun tasarlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Artantaş C** (2007) Ülkemizde Kentsel Peyzaj Tasarımında Kullanılan İletişim Araçları Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara, 129s.
- Başal M** (2002) *Donatı Elemanları*. Ankara Üniversitesi Ders Notları, Ankara, 57s.
- Bilen Öner S** (2004) Kentsel Dış Mekanların Tasarımında Antropometrik Verilere Bağlı Olarak Peyzaj Elemanlarının Ankara Ölçeğinde Araştırılması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 159s.
- Bilgihan G** (2006) Kentsel Meydanların Dönüşümü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bölümü, Anabilim Dalı, Kent Ve Çevre Bilimleri, Ankara, 116s.
- Çetindağ K** (2007) Işık ve Renk Kullanımının Mekan Algılanmasına Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Sultanahmet Meydanı Örneği). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 89s.
- Gültekin H** (1996) İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, 82s.
- İşözen E** (1987) Beyazıt Meydanı Kentsel Tasarım Proje Yarışması.
- Kurtaslan** (2005) Açık Alanlarda Heykel Çevre İlişkisi ve Tasarımı. Erciyes Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18;193-222.
- Lal F** (1988) Sultanahmet Meydanı ve Yakın Çevresinin Tarihsel Gelişimi Bugünkü Kullanımı İçin Öneriler. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 119s.
- Önder S ve F Akınoğlu** (2002) Kentsel Açık Mekan Olarak Meydanların İrdelenmesi. Selçuk Üniversitesi, *Ziraat Fakültesi Dergisi*, Konya, 11; 96-106.
- Öztürk L** (1992) *Kent Aydınlatma İlkeleri*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Baskı İşliği, İstanbul, 76s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

Tayşi E (2006) İstanbul Tarihi Yarımada Meydanlarının Oluşumunu Etkileyen Çevresel Faktörler Ve Meydanların Mimari Kurgusu. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 259s.

Uçak İ (2000) Meydan Mekanlarını Oluşturan Peyzaj Ögeleri: Ortaköy Meydanı Ve Bakırköy Özgürlük Meydanı Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 112s.

Yaylalı S (1998) Kent Mobilyaları Tasarımında Kullanılabilecek Kavramsal Bir Model. Yüksek lisans tezi (basılmamış), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 92s.

İBBPM (2010) İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projeler Müdürlüğü yüzyüze görüşme.

İBB Şehir Rehberi (2010) <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/map.aspx>

URL-1 (2010) Votive Plaza. http://www.google.com.tr/imgres?imgurl=http://farm3.static.flickr.com/2788/4018839593_7c05203c8b.jpg

URL-2 (2010) <http://media.photobucket.com/image/tauri%20forumu/worldcityistanbul/Monuments%20-%201/theodosius218.jpg>

URL-3 (2010) Taksim Maksemi. <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=242>

URL-4 (2010) Atatürk Kültür Merkezi. http://img2.blogcu.com/images/a/n/j/100_0376.jpg

URL-5 (2010) Taksim Meydanı yaya ve taşıt trafiği. http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Taksim_square_after_rain.jpg

BİBLİYOGRAFYA

Alexander C A (1977) *Pattern Language*. Oxford University Press, New York, 128p.

Bayhan İ H (1969) *Şehir Planlaması*. İstanbul, 86s.

Bilgin S (1995) Türkiye de Kentsel Mekanların Yönlendirilmesinde (kent) Planlama (kentsel) Tasarım İlişkileri, Örnek Toplu Konut Alanları. Yüksek lisans tezi (Basılmamış), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 93s.

Giritlioğlu C (1991) *Şehirselsel Mekan Ögeleri ve Tasarımı*. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 75s.

Jorgensen J L (1988) *Design for Handicapped. handbook of landscape Architectural Construction*. Landscape Architectural Foundation, 2; 85-95.

Karaman A (1989) *Kentsel Peyzaj*. Yapı 89, 4;54s.

Kentsel Tasarım Çalışma Gurubu (1992) *Kentsel Tasarım Kılavuzu*. Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 68s.

Konuk G (1991) Zaman Ve Mekanın Bir Sentezi Olarak Kentsel Tasarım. *I. Kentsel Tasarım ve Uygulamaları Sempozyumu*, MSÜ, İstanbul, 113-120s.

Lynch K (1960) *The Image of The City*.The MIT Pres, Cambridge, Massachusetts, 194p.

Marcus C ve Francis C (1998) *People Places Design Guidelines for Urban Open Space* Van Nostrand Reinhold Company, New York, 82p.

Moughtin C (1992) *Urban Design* Jordan Hill, Butterworth Architecture, Oxford, 93p.

Spreiregen P D (1965) *Urban Design: The Architecture of Towns and Cities*. Mc Graww Hill Book Company, New York, 224p.

Suher H, Ocağcı M, Berköz İ, Karabay H (1992) Kentiçi Ulaşımında Yayalaştırma ve Kentlileştirme İlişkileri. *2.Kentiçi Ulaşım Kongresi*, İstanbul, 184-196s.

BİBLİYOGRAFYA (devam ediyor)

Şahinler O (1964) *Merkezi İtalya'da Ortaçağ şehirlerinin ve çevre mahallerine ait etüd.* İstanbul, 176s.

Trancik R (1986) *Finding lost space:Theories of urban design.* Van Nostrand Reinhold, New York, USA. University Pres, New York, 106p.

Yaylalı S (1998) Kent Mobilyaları Tasarımında Kullanılabilecek Kavramsal Bir Model. Yüksek lisans tezi (basılmamış), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 178s.

Yıldızcı A (1988) *Bitkisel Tasarım.* Atlas Ofset. İstanbul, 65s.

Zucker P (1959) *Town And Square From Agora To The Village Green,* Columbia University Pres, New York, 58p.

ÖZGEÇMİŞ

Gülbin BAĞBAŞI, 1985 yılında Zonguldak'ta doğdu; ilköğrenimine İstanbul Ataköy İlköğretim Okulunda, orta öğrenimine İstanbul Ataköy Cumhuriyet Lisesinde başladı, 2003 yılında mezun oldu. 2003 yılında, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde lisans öğrenimine başladı. 2007 yılında 3.21 ortalama ile bölümden mezun oldu. Aynı yıl Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisansa başladı.2008 yılında Başakşehir Sular Vadisi Projesinde Peyzaj İşleri Şefi olarak göreve başladı. Bu pozisyondaki görevine hala devam etmektedir.

ADRES BİLGİLERİ

Adres: Yıldırım Beyazıt cad.Cihan sok.No:2\13 Yenibosna\İstanbul

Tel: (212) 50310 73

E-posta: gulbinbagbasi@gmail.com